

BARNOMBUDSMANNEN

Barn har rätt att delta

Barnombudsmannens årsrapport 2008

Barn har rätt att delta

Barnombudsmannens årsrapport 2008

Barnombudsmannens byrås utredningar 3:2008

Denna publikation är ett svenskspråkigt sammandrag av barnombudsmannens årsrapport 2008 (64 sidor). Hela årsrapporten (144 sidor) har publicerats på finska i serien Social- och hälsovårdsministeriets utredningar (2008:20). Hela publikationen finns i barnombudsmannens webbtjänst www.lapsiasia.fi.

Layout

Workshop Pälviä Oy

Teckningar

Esbo bildkonstskola

Fotografierna på pärmen

Pekka Antikainen, Panu Pälviä

Övriga fotografier

Pekka Antikainen

Maria Kaisa Aula

Futureimagebank

Samuli Huttunen/Keskisuomalainen

Esko Keski-Vähälä/Keskipohtolanmaa

Heta Lievonen/STT

Panu Pälviä

Pekka Rötökönen/Tähtikuva Oy

Suomen Lasten Parlamentti yhdistys

Redigeringsarbete

Kirsi Hakala

Tryckeri

Universitetstryckeriet, Helsingfors 2008

PDF *Barn har rätt att delta Barnombudsmannens årsrapport 2008* publicerad på nätet 6/2008

Svenskspråkigt sammandrag av barnombudsmannens årsrapport 2008 publicerad på nätet 10/2008

www.barnombudsman.fi

Sammandrag

Barn har rätt att delta.
Barnombudsmannens årsrapport 2008.
Helsingfors 2008. 64 s.
Barnombudsmannens byrås utredningar 3:2008

Enligt lagen ska barnombudsmannen årligen avge en berättelse till statsrådet om sin verksamhet och utvärdera hur barnens välfärd har utvecklats och barnens rättigheter tillgodosetts. Den första delen i berättelsen rapporterar om tredje verksamhetsåret för barnombudsmannens byrå. Temat för den andra delen är barnens rätt att delta, påverka och bli hörda.

Barnombudsmannens arbete har tagits väl emot såväl inom förvaltning som i organisationer och bland medborgarna. Metoder för påverkan som framhävs är kommunikation och bildande av samarbetsnätverk.

År 2007 var en tid då den nationella barnpolitiken och koordineringen av denna förstärktes. Barnombudsmannens opinionsbildande arbete var koncentrerat på riksdagsvalet och början av den nya regeringens arbete. Det viktigaste målet var att lyfta fram barnens och de ungas välfärd främst på dagordningen.

Samarbetet mellan olika aktörer ledde till resultat. I det nya regeringsprogrammet ingår ett särskilt politikprogram för barn, unga och familjer. Det innehåller målen för barnens delaktighet, informering av barnens rättigheter samt för en förbättring av kunskapsunderlaget för barnens välfärd. Programmet förbinder sig att förbättra tjänster som förebygger ohälsa bland barn och unga. Politikprogrammet är en viktig samarbetspartner för barnombudsmannen inom förvaltningen.

År 2007 var också året för barnens delaktighet i barnombudsmannens arbete. Barnombudsmannens byrå förstärkte kontakterna med barn och unga. Webb-sidor öppnades för barn i lågstadiet. Man träffade barn och unga i både skolor och mässevenemang. Barnens synpunkter på välbefinnandet i skolan som insamlats genom enkäter till elevkårerna förmedlades till beslutsfattare. Byrån utredde samiska barns åsikter som en del av ett samprojekt mellan barnombudsmännen i Finland, Sverige och Norge. Ett brev som sänts till alla kommunidirektörer påminde om barns rätt till lokal påverkan.

En affisch som berättar om barnkonventionen publicerades tillsammans med samarbetsparterna på

finska, svenska och engelska. På hösten inleddes en enkät till barn och unga om hur barnens rättigheter tillgodosetts i Finland. Resultaten av enkäten kommer att utnyttjas när barnombudsmannen utarbetar sin egen rapport till FN:s kommitté för barnens rättigheter under hösten 2008.

De vanligaste teman när klienter varit i kontakt med barnombudsmannens byrå var 1) ärenden som rör öppenvård och vård utom hemmet inom barnskyddet, 2) ärenden som rör underhåll, vårdnad av barnen och umgängesrätt 3) frågor med anknytning till skolan, samt 4) media, underhållning, konsumtion och reklam. Berättelsen innehåller förslag om revideringsbehov av lagstiftningen och revidering av praxis med anknytning till dessa.

Andra delen i årsberättelsen utvärderar hur barnens välfärd har utvecklats och barnens rättigheter tillgodosetts i Finland. Temat för denna årsbok är barnens rätt att delta, påverka och bli hörda. Sakkunnigartiklarna publiceras i sin helhet endast på den finskspråkiga upplagan av årsrapport. Teman i artiklarna är små barns delaktighet; lek och spel; barn och unga som kommuninvånare; tillgodoseendet av de samiska barnens rättigheter; barns delaktighet inom barnskyddet; hjälp till barnet vid föräldrarnas skilsmässa; vårdnadstvister; barnens fysiska miljö; och tillgodoseende av rättigheterna för barn med invandrarbakgrund.

Barnombudsmannen poängterar att den finländska lagstiftningen uppmuntrar till att barnen ska delta. Det behövs förändringar i de vuxnas attityder och verksamhetskultur inom olika tjänster. Beslutsfattarna och de som arbetar inom tjänsterna behöver information och färdigheter för en bättre växelverkan med barnen i olika åldersskeden. En elevkår bör inrättas i varje skola. Man bör intensifiera kontakterna mellan skolan och ungdomsarbetet. Ungdomsfullmäktigförsamlingar och barnens riksdagar behöver vuxnas stöd i det opinionsbildande arbetet. Man bör informera ungdomar om kommunala frågor på ett begripligt sätt. ●

Nyckelord:
barn, barndom, barnens rättigheter,
barnets ställning, barnpolitik, unga,
verksamhetsberättelser, välfärd

Barn har rätt att delta

Barnombudsmannens årsrapport 2008

Innehåll

Sammandrag	3
Förord	6
DEL I	
BARNOMBUDSMANNENS VERKSAMHET	8
Barnombudsmannens slutsatser beträffande barnens välfärd och rättigheter i Finland	8
Året för stärkt barnpolitik och barnens delaktighet	8
PÅVERKAN	10
Barnombudsmannen påverkade programarbetet på statsrådsnivå	11
Nätverksbildning och samarbete som verksamhetsform	12
Initiativen påminner om barnperspektivet	12
Information det viktigaste verktyget	13
Stöd för att förebygga självdestruktion bland ungdomar	14
Barnombudsmannen i medierna	15
Barnombudsmannadelegationen samlade gemensamma åsikter	15
Kunskapsunderlaget för barnens välfärd stärks	17
Initiativ som togs år 2007	18
Barnombudsmannens utlåtanden 2007	21
Publikationer år 2007	22
BARNES DELAKTIGHET	24
Kontakt med barn och ungdomar	25
Barnens delaktighet i skolan uppmuntrades	27
BARNKONVENTIONEN	28
Främjande av barnkonventionen	29
Sameprojektet spred information om barnens rättigheter	30
Internationellt samarbete	31
UPPFÖLJNINGEN AV BARNENS VÄLFÄRD	32
Årsrapporten utvärderade välfärden	33
MEDBORGARKONTAKT	34
Barnombudsmannens iakttagelser utifrån medborgarkontakterna	38

DEL II	
UTVECKLINGEN AV BARNENS VÄLFÄRD SAMT BARNENS RÄTTIGHETER	40
<i>Maria Kaisa Aula</i>	
Barnombudsmannens översikt över barnens delaktighet Finland.....	42
<i>Minna Rasmus</i>	
Tillgodoseende av de samiska barnens rättigheter på sameområdet i Finland.....	48
BILAGOR	54
Författningar som ligger till grund för barnombudsmannens arbete.....	55
Lag om barnombudsmannen 21.12.2004/1221.....	56
Statsrådets förordning om barnombudsmannent.....	57
Barnombudsmannadelegationen under mandatperioden 1.9.2006–31.5.2011.....	58
FN:s konvention om barnets rättigheter.....	59
FN:s barnkonvention i korthet.....	60
Barnombudsmannens byrås personal.....	62

Förord

Barnombudsmannens årsrapport innehåller en bedömning för statsrådet och beslutsfattarna av hur barnens och ungdomarnas välfärd samt rättigheter tillgodoses i Finland.

Till barnombudsmannens uppgifter hör dessutom att aktivt påverka samhällspolitiken samt att förmedla barns och ungdomars åsikter till beslutsfattarna. Arbetet bygger på FN:s barnkonvention.

Temat för barnombudsmannens tredje årsrapport är barnens rätt att delta, påverka och bli hörda. Barnen och ungdomarna är experter på sin egen vardag. Barn kan ha en annorlunda prioriteringsordning än vuxna. Det krävs en attitydförändring hos de vuxna för att få fram barnens perspektiv. Det behövs vuxna som värdesätter barnen, hinner lyssna på dem och ställer upp på en dialog med dem. Besluten blir också bättre när barnens åsikt har beaktats. Artiklarna i årsrapportens andra del ger infallsvinklar på olika sätt att främja barnens delaktighet.

I juli 2008 rapporterar finska staten till FN om hur barnens rättigheter tillgodoses. Barnens delaktighet har valts till tema för årsrapporten just därför att det finns mycket att göra i Finland på detta område av barnens rättigheter. Lagstiftningen i Finland, inklusive grundlagen, uppmuntrar oss att lyssna till barnens röst. Det sätt på vilket de vuxna agerar och olika tjänster fungerar på det praktiska planet behöver förändras.

I oktober är det dags för kommunalval. Trots att minderåriga barn och ungdomar saknar rösträtt är de ändå kommuninvånare som har rätt att påverka saker och ting i sin hemkommun redan i dag. Hemkommunen är den viktigaste arenan för barnens delaktighet näst efter hemmet. Barnen har mycket att säga om ordnandet av dagvården, skolan och barnskyddet, motion och idrott, biblioteken samt planeringen av trafiken och miljön.

Den första delen av årsrapporten redogör för barnombudsmannens arbete 2007. Också i mitt eget arbete var huvudtemat i fjol barnens delaktighet.

I juli 2008 rapporterar finska staten till FN om hur barnens rättigheter tillgodoses. Barnens delaktighet har valts till tema för årsrapporten just därför att det finns mycket att göra i Finland på detta område av barnens rättigheter. Lagstiftningen i Finland, inklusive grundlagen, uppmuntrar oss att lyssna till barnens röst. Det sätt på vilket de vuxna agerar och olika tjänster fungerar på det praktiska planet behöver förändras.

Det betydde möten med barn och ungdomar, enkäter bland barn, information till barn samt påverkan på vuxna för att främja barnens delaktighet.

År 2007 var också ett år då den nationella barnpolitiken stärktes. "Barnpolitik" började användas som begrepp vid sidan av ungdomspolitik och familjepolitik. Regeringens politikprogram för barn, unga och familjer kommer att vara en viktig partner för barnombudsmannen under de följande fyra åren. Målet är att i samarbete med politikprogrammet skapa permanenta strukturer som säkerställer att barnperspektivet beaktas i statsrådets arbete. Detta innebär att barnens välfärd följs bättre, att det informeras om barnens rättigheter, att barnens delaktighet främjas samt att know-how när det gäller bedömningen av hur beslut påverkar barnen förbättras.

De viktigaste praktiska avgörandena för att främja barnens välfärd träffas i familjerna och på kommunal nivå. Det är i första hand föräldrarna som ansvarar för att barnen får ett gott liv. Det allmännas uppgift är att stödja familjerna och i sista hand se till att barnens rättigheter tillgodoses. I kommunalvalet väljer vi beslutsfattare som avgör vilken vikt som

fästs vid barnens och familjernas välfärd på lokal nivå. Under 2008 försöker barnombudsmannen medverka till att de tjänster som förebygger barns illamående stärks.

Verksamhetsförutsättningarna för barnombudsmannens byrå förbättrades betydligt i början av 2008. Social- och hälsovårdsministeriet beslöt äntligen att vår byrå i Jyväskylä skulle få två nya ordinarie tjänster. Ministeriet förtjänar ett tack för detta.

Barnombudsmannens arbete har kommit bra i gång under de första tre åren. Detta är till stor del vår engagerade och energiska byråpersonals förtjänst. ●

Jyväskylä 10.9.2008

Maria Kaisa Aula
barnombudsman

Del I

BARNOMBUDSMANNENS VERKSAMHET

Barnombudsmannens slutsatser beträffande barnens välfärd och rättigheter i Finland

- Tjänsterna för att förebygga barns illamående bör stärkas.
- Mera vuxen närvaro och mindre ensamhet i barnens liv.
- Mera lek och mindre prestationer i barnens liv.
- Större möjligheter att delta och bli hörda för barnen.

Emilia 8 år

Året för stärkt barnpolitik och barnens delaktighet

År 2007 var en tid då den nationella barnpolitiken och koordineringen av den stärktes. Barnombudsmannens påverkningsarbete koncentrerades på riksdagsvalet och den nya regeringens inledande arbete. Det viktigaste målet var att lyfta upp barns och ungas välfärd i toppen på den politiska agendan.

Det nära samarbetet med olika organisationer och statens delegation för ungdomsärenden gjorde det möjligt att nå målet. Den nya regeringens program innehåller ett särskilt Politikprogram för barn, unga och familjer. Det innehåller mål som går ut på att förbättra barnens delaktighet, informationen om barnens rättigheter samt kunskapsunderlaget för barnens välfärd. Programmet utfäster sig att förbättra de tjänster som förebygger illamående bland barn och ungdomar.

Barnombudsmannens byrå stärkte kontakten med barn och ungdomar.

Barnombudsmannen öppnade en webbplats som är avsedd för barn i lågstadieåldern. Barnombudsmannen träffade barn och ungdomar i skolorna samt på olika mässor. Genom en elev-kårsenkät insamlades barns åsikter om välbefinnandet i skolan vilka förmedlades till beslutsfattarna. Främjande av barnens delaktighet var nyckeltemat för barnombudsmannens tal och föreläsningar under hela året. Kommundirektörerna fick ett brev där de påmindes om barnens rätt till lokalt inflytande.

En ny broschyr om barnkonventionen publicerades tillsammans med samarbetsinstanserna. På hösten genomfördes en enkät bland barn och ungdomar om hur barnens rättigheter tillgodoses i Finland. Resultaten av enkäten utnyttjas när barnombudsmannen utarbetar sin egen rapport till FN:s kommitté för barnens rättigheter hösten 2008.

Barnombudsmannens lagbestämda uppgifter är att

- Följa hur barns och ungdomars välfärd och rättigheter tillgodoses.
- Påverka beslutsfattandet ur ett barnperspektiv.
- Hålla kontakt med barn och ungdomar och förmedla deras synpunkter till beslutsfattarna.
- Förmedla information om barnfrågor till människor som arbetar med barn, till myndigheter och till allmänheten.
- Utveckla samarbetet mellan aktörerna inom barnpolitiken.
- Främja fullgörandet av FN:s barnkonvention.

Påverkningsmetoder som framhävs i barnombudsmannens arbete är kommunikation och skapande av samarbetsnätverk.

Påverkan

Tomas 8 år
"Här spelar vi."

Barnombudsmannen påverkade programarbetet på statsrådsnivå

Barnombudsmannens påverkningsarbete 2007 koncentrerades på riksdagsvalet och den nya regeringens inledande arbete. Målet var att säkerställa att frågor som gäller barns och ungdomars välfärd tas in i det nya regeringsprogrammet samt de separata program som utarbetas inom olika förvaltningsområden och som anger riktlinjerna för regeringsperioden.

Barnombudsmannens, organisationernas och delegationen för ungdomsärendens påverkningsnätverk utarbetade redan 2006 ett ställningstagande i form av *Barnens och de ungas regeringsprogram*, som man använde som grund för att påverka partierna före och efter riksdagsvalet. Den förfrågan som barnombudsmannen riktade till partierna om deras barnpolitiska mål publicerades på webben i januari 2007. Barnombudsmannen tog också ett separat initiativ för att minska föräldrarnas alkoholbruk och stödja barn i missbrukarfamiljer tillsammans med A-klinikstiftelsen i januari 2007.

Påverkningsarbetet lyckades bra. De politiska beslutsfattarna utfäste sig i regeringsprogrammet att minska illamåendet bland barn samt att flytta tyngdpunkten till tjänster som förebygger problemen och stöder föräldraskapet. Som tyngdpunkt för alkohol- och drogpolitiken angavs att minska föräldrars alkoholbruk och minska de skador som barnen åsamkas av föräldrarnas alkoholbruk. I programmet nämns att genomförandet av den nya barnskyddslagen tryggas på nationell nivå samt att fokus flyttas från institutioner till familjevård när det gäller vård utom hemmet. I regeringsprogrammet intogs också ett särskilt *politikprogram för barn, unga och familjer*, som under de fyra åren ska stärka och dra upp riktlinjerna för barnpolitiken på statsrådsnivå. Barnombudsmannen följer med hur utfästelserna fullföljs under regeringsperioden.

FN:s kommitté för barnens rättigheter har tidigare ansett att den finländska barnpolitiken är alltför splittrad. Koordineringen av barnpolitiken och över huvud uppfattningen av barnpolitiken som ett eget politikområde stärktes betydligt under 2007. Koordineringen började stärkas genom statsrådets *Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram 2007 – 2011* enligt ungdomslagen, vilket utarbetades under undervisningsministeriets ledning. Barnombudsmannen deltog intensivt i arbetet i egenskap av sakkunnig. Utvecklingsprogrammet, som godkändes i statsrådet 13.12.2007, samlade för första gången i Finland alla förvaltningsområdens mål för barns och ungdomars välfärd och engagerade beslutsfattarna i branschövergripande verksamhet på statsrådsnivå.

Regeringens politikprogram för barn, unga och familjer, som leds från undervisningsministeriet, bidrar till att säkerställa genomförandet av statsrådets barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram. Barnombudsmannens förslag togs bra i beaktande när de konkreta tyngdpunkterna och verksamheten i anslutning till politikprogrammet fastställdes under hösten 2007.

Barnombudsmannen koncentrerade sig särskilt på att utveckla politikprogrammets avsnitt *Ett barnvänligt samhälle*. Dess mål motsvarar de huvudmål som barnombudsmannen tidigare satt för den nationella utvecklingen av barnpolitiken (jfr. Barnombudsmannens årsrapport 2005). De går ut på att förbättra kunskapsunderlaget för uppföljningen av barns välfärd, utveckla bedömningen av hur beslut påverkar barnen, främja barns delaktighet samt att informera om barnens rättigheter. Dessutom ingår i avsnittet att stärka mediefostran nationellt. Målen motsvarar också de allmänna åtgärder för genomförande av FN-konventionen som dragits upp av FN:s kommitté för barnens rättigheter och som Finland har önskat att ska effektiveras. Barnombudsmannen följer hur dessa utfästelser fullföljs.

Stärkandet av det nationella barnpolitiska samarbetet stöddes också av Finlands Akademis styrelses preliminära beslut i november 2007 att börja planera ett *forskningsprogram för barns hälsa och välfärd*. Bland andra barnombudsmannen hade tagit ett initiativ om saken. Dessutom fortskred barnomsforsknarnas nationella nätverksbildning under Jyväskylä universitets ansvar och med finansiering från Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahasto, ITLA ('självständighetens jubileumsårs barnfond'). Forskarnätverket och ITLA ordnade tillsammans med barnombudsmannen en mycket lyckad prestation av barnomsforskningen i riksdagen 16.10.2007.

Den nya regeringen utarbetade under 2007 program och planer för flera olika förvaltningsområden, och i påverkningsarbetet koncentrerade man sig på att säkerställa att barnperspektivet blir beaktat. Till dessa hörde UVM:s *Utbildning och forskning 2008 – 2011* (KESU) samt SHM:s *Nationella program för social- och hälsovården 2008 – 2011* (KASTE). Utvecklingsplanen för utbildning och forskning beaktade som mål att stödja barnens övergripande välbefinnande i skolan, att utveckla skolans klubbverksamhet, att krympa undervisningsgrupperna samt att ta in barnens rättigheter i lärarutbildningen. Av vikt i det nationella programmet för social- och hälsovården var utfästelsen att genomföra och styra barnskyddslagen på det nationella planet samt satsningen på multiprofessionellt utvecklande av välfärdstjänsterna för barn och ungdomar.

Nätverksbildning och samarbete som verksamhetsform

Nätverksbildning och sökande efter gemensamma mål med olika instanser visade sig vara en resultatgivande verksamhetsform i barnombudsmannens arbete.

Samarbete bedrivs med såväl myndigheter och organisationer som forskare. De olika instanserna har varit ivriga att samarbeta. Barnombudsmannadelegationen har varit ett aktivt och sakkunnigt stöd när barnombudsmannen utarbetat initiativ och utlåtanden samt ett viktigt nätverk för främjandet av barnfrågor.

För att påverka regeringsprogrammet bedrevs samarbete med Finlands Ungdomssamarbete Allians rf, statens delegation för ungdomsärenden, Nuori Suomi ry, Kyrkostyrelsen, Centralförbundet för Barnskydd samt Centralen för hälsofrämjande/Barnens hälsoforum. Andra viktiga samarbetsinstanser för påverkan var bland myndigheterna undervisningsministeriets ungdomsenhet och länsstyrelserna samt bland organisationerna A-klinikstiftelsen och Klubbcentralen – stöd för skolan rf. När det gällde kontakten med barn samarbetade man särskilt med Klubbcentralen, Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry (föreningen för Barnens Riksdag i Finland) och projektet *Kuunnelkaa meitä* ("lyssna på oss") som drevs av organisationer för barn i skolåldern.

Barnforskningens nätverksbildning framskred i samarbete med barnfondsstiftelsen ITLA. När det gäller informationen om barnens rättigheter bedrevs samarbete med Finska Unicef, Utbildningsstyrelsen, Rädda Barnen rf samt Barnavårdsföreningen i Finland rf. Viktiga samarbetsinstanser i Mellersta Finland var Jyväskylä universitet, Stakes regionala enhet i Jyväskylä, Mellersta Finlands förbund samt Nuorten Keski-Suomi ry.

Under året inledde barnombudsmannen samarbete med Sametinget samt Delegationen för romska ärenden. Målet var att de nationella minoriteternas barn ska få sin röst bättre hörd och att de ska få information om barnens rättigheter på sitt eget modersmål. Dessutom satte man sig in i det arbete bland invandrabarn som utförs av Centralförbundet för Barnskydds sakkunnignätverk.

Initiativen påminner om barnperspektivet

I de initiativ som barnombudsmannen tog 2007 framhävdades vikten av att beakta barnperspektivet i trafikredogörelsen och det konsumentpolitiska programmet.

När det gäller trafikpolitiken finner barnombudsmannen det viktigt att stödja barnens möjligheter att röra sig tryggt på egen hand. När det gäller konsumentpolitiken framhävde barnombudsmannen minderårigas rätt till särskilt skydd i egenkap av konsumenter. Det kommersiella inflytandet på barnen har ökat och formerna har blivit mång-

sidigare. Barnombudsmannen ordnade i samarbete med Konsumentverket ett seminarium om saken för organisationerna 5.9.2007.

Starkare nationell koordinering av mediefostran var temat för ett initiativ till olika ministeriet från barnombudsmannens och Klubbcentralen – stöd för skolan rf:s gemensamma expertgrupp. Initiativet offentliggjordes under undervisningsministeriets seminarium *Barn och media* 27.11.2007. Mediefostran är i alltför hög grad beroende av enskilda projekt. På området saknas nationellt utvecklingsansvar och en myndighet som skulle ansvara för koordineringen.

Information det viktigaste verktyget

Information, inverkan på den allmänna opinionen samt deltagande i den offentliga debatten tillhör barnombudsmannens viktigaste verktyg.

Kommunikationen intar en mera central plats i barnombudsmannens arbete än i vanlig myndighetsverksamhet. Barnombudsmannen för in barnperspektivet i den offentliga debatten och beslutsfattandet, håller kontakt med barn och ungdomar samt förmedlar information om barn.

Informationsverktygen är webbtjänsten, pressmeddelanden, informationsmöten, offentliga framträdanden samt publikationer och artiklar.

Ett återkommande tema för barnombudsmannens offentliga framträdanden under året var barns delaktighet och inflytande. Också våld mot barn samt föräldrars alkoholbruk samt de skador som barnen åsamkas av föräldrarnas alkoholbruk togs upp. En allmän bedömning av de finländska barnens välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter återkom ofta i tal och föreläsningar. De anställda vid barnombudsmannens byrå höll sammanlagt 55 tal eller föreläsningar under året. Målgruppen var sådana som arbetar med barn samt beslutsfattarna. Efterfrågan på framträdanden var betydligt större.

Barnombudsmannens byrås eget medium är webbtjänsten www.barnombudsman.fi. Målet med webbplatsen som öppnades 2006 är att informera om hur man tar kontakt med barnombudsmannens byrå, erbjuda information och nyheter om barnombudsmannens arbete samt centralt dokumentmaterial i anslutning till barnens rättigheter. Utvecklingen

av webbtjänsten stöder sig på värderingar i anslutning till en öppen, användarvänlig, människonära och konfidentiell myndighetsverksamhet.

Webbtjänsten fungerar i huvudsak på finska och i begränsad omfattning även på svenska och engelska. Fokus i den broschyr som barnombudsmannen gav ut i början av året låg på att informera om webbtjänsten.

År 2007 förnyades webbtjänstens visuella utseende samt öppnades en del som är speciellt riktad till barn och som behandlas närmare i kapitlet Kontakt med barn och ungdomar. Också information om barnens rättigheter lades ut på webbplatsen. Förverkligandet av en webbsida på samiska framskötts till 2008.

Under verksamhetsåret publicerade barnombudsmannens byrå 24 pressmeddelanden på webbplatsen vilka också tillställdes medierna. Byrån ordnade tre egna informationsmöten i Jyväskylä: publiceringen av elevkårsutredningen 8.3, publiceringen av årsrapporten 2006 12.6 och informationsmötet i samband med de nordiska barnombudsmännens möte 1.6. Dessutom ordnade barnombudsmannen ett gemensamt informationsmöte med Mannerheims Barnskyddsförbund på barnkonventionens dag 20.11 i Helsingfors.

Barnombudsmannens årsrapport 2006 publicerades i serien social- och hälsovårdsministeriets utredningar. I serien barnombudsmannens byrås utredningar utkom resultaten av elevkårsenkäten och utredningen om självmord bland unga. Tillsammans med Klubbcentralen – stöd för skolan rf publicerades ett förslag om stödjande av barns och ungdomars mediefostran. Barnombudsmannens byrås årsrapport 2007 publicerades i pdf-form på webben.

Barnombudsmannens byrå tog i samarbete med andra fram lättlästa broschyrer om FN:s barnkonvention. Postkort producerades för att stödja informationen om barnens webbsidor och självmordsundersökningen.

Eftersom barnombudsmannens byrå inte har någon informatör, har den arbetsinsats som behövs för den operativa kommunikationen förvärvat i form av köpta tjänster. ●

Stöd för att förebygga självdestruktion bland ungdomar

I slutet av 2007 ingick barnombudsmannen i en expertgrupp som sammanställdes av undervisningsministeriet och där man utvärderade effekterna av skolskjutningen i Jokela 7.11.2007. Barnombudsmannen betonade stödet för barns och ungdomars psykiska hälsa, identifieringen av depressionssymptom, de vuxnas närvaro samt barnens och ungdomarnas rätt att bli hörda och sedda.

På barnkonventionens dag 20.11 påminde barnombudsmannen och Mannerheims Barnskyddsförbund om barns rätt till skydd också som informationskälla för massmedierna. Ställningstagandet hänförde sig till den debatt som väckts efter händelserna i Jokela, då ungdomarna samlade en adress som kritiserade massmediernas agerande. Mannerheims Barnskyddsförbund och barnombudsmannen föreslog att *Opinionsnämnden för massmedier* på eget initiativ skulle sätta sig in i nyhetsrapporteringen från Jokela. Nämnden kunde bedöma om det finns behov av att precisera anvisningarna för journalisterna i synnerhet när det gäller bemötandet av barn och unga under 18 år i krisituationer.

Barnombudsmannen hade 5.11.2007 på sin webbplats publicerat pedagogie doktor Tuula Uusitalos utredning om ungdomars självmord i Finland, som är avsedd att stödja förebyggandet av självmord bland ungdomar i synnerhet för dem som arbetar med barn och ungdomar.

De finländska ungdomarnas självdestruktion ligger fortfarande på en hög nivå i en internationell jämförelse, trots att den har minskat under de senaste decennierna. Barn och ungdomar som lider av depression behöver stöd från sin näromgivning och mera tjänster än för närvarande. Tuula Uusitalo, som gjort utredningen, betonar att det är av största vikt att identifiera depression hos barn och ungdomar för att förebygga självmord.

Utvecklingsbehov föreligger i synnerhet i skolor samt när det gäller psykiatriska tjänster och tjänster för familjer. Skolornas läroplaner borde innehålla förebyggande av självdestruktion som ett led i främjandet av barns och ungdomars välbefinnande och undervisningen i livskompetens. Inom skolhälsovården borde man vara bättre på att upptäcka deprimerade och självdestruktiva unga. Det behövs mera resurser för psykiatrisk vård för barn och unga samt för att stödja föräldraskapet. ●

Barnombudsmannen i medierna

År 2007 behandlades barnombudsmannens verksamhet mest i medierna i november. Då uppmärksammades det förslag som barnombudsmannen lagt fram tillsammans med Mannerheims Barnskyddsförbund om att nyhetsrapporteringen från Jokela borde undersökas, barnombudsmannens ställningstaganden inför barnkonventionens dag, handledningen om förebyggande av självmord bland unga samt öppnandet av barnens webbsidor

Barnombudsmannens egen verksamhet rönt stor uppmärksamhet i juni, då årsrapporten 2006 publicerades. I årsrapporten framhövdes särskilt oron för de finländska barnens korta barndom samt psykiska illamående. Utvärderingen av barnens välfärd behandlades förutom i nyhetsinslag dessutom i flertalet ledare och kolumner, där barnombudsmannens önskan att få in mera lek i barnens liv understöddes.

Enkäten om välbefinnandet i skolan som publicerades i mars behandlades i stor utsträckning i olika medier. Bland resultaten lyftes i synnerhet skolelevernas oro för lärarnas brådskande fram. Av barnombudsmannens initiativ fick frågor i anslutning till hälsan mest publicitet: att minska föräldrarnas alkoholbruk och att skydda ungdomarna mot tobakens skadliga inverkan på hälsan. I synnerhet frågan om att tillståndsbelägga tobaksförsäljningen intresserade också ledarskribenterna och kolumnisterna.

Andra ställningstaganden som fick uppmärksamhet var initiativet i anslutning till den trafikpolitiska redogörelsen samt barnombudsmannens rekommendation att underteckna Europeiska rådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. De nordfinländska medierna behandlade också det samiska projektet ingående.

Under hösten behandlade lokaltidningarna ingående inrättandet av Barnens Riksdag i Finland och i synnerhet den egna ortens ledamöters förberedelser för plenum i november. Den omfattande offentligheten stödde på ett viktigt sätt målet att stärka barnens delaktighet i Finland. Barnombudsmannen nämndes här som en samarbetspartner.

Temat som medierna själva lyfte fram och där man bad om barnombudsmannens kommentarer gällde våldet mot barn, sexuellt utnyttjande, medierna och konsumtionen (spel, internet), stöd för familjerna i vardagen samt adoptionsrätt för registrerade par.

Den offentlighet som barnombudsmannen fick i medierna var nästan utan undantag positiv och uppmuntrande. Av tidningsskriverierna var ungefär 10 % ledare eller kolumner där man bedömde barnombudsmannens initiativ eller övriga verksamhet.

Antalet tidnings-, radio- och tv-inslag som behandlade barnombudsmannens verksamhet var i genomsnitt 50 per månad 2007. Flest var inslagen i november (170), då inslagen också hade som störst spridning (över 6 miljoner läsare). Sämst var synligheten i maj (17 inslag).

År 2006 var antalet inslag i genomsnitt 62 per månad. De flesta enskilda inslagen förekom då i oktober (130). Föregående års siffror är inte helt jämförbara, eftersom den systematiska uppföljningen inleddes först i juni 2006. De lugnare månaderna i början av året är således inte med i det årets siffror.

År 2007 var över tre fjärdedelar (79 %) av inslagen tidningsskriverier. Tidskrifternas andel var 10 % och nyhetsbyråernas 6 %. Såväl radio- som tv-inslagen utgjorde vardera 2 % av alla inslag (sammanlagt 4). Av tidningarna var de riksomfattande tidningarna och landskapstidningarna aktivast med att behandla frågor som gällde barnombudsmannen.

År 2006 uppvisade fördelningen enligt mediegrupp samman tendens, men radions och tevens andel var större (7 %). ●

Barnombudsmannadelegationen samlade gemensamma åsikter

Barnombudsmannadelegationens uppgift är att främja barnens ställning och rättigheter samt myndighetssamarbete i dessa frågor. Delegationen ska stödja barnombudsmannen.

Delegationen kom med en utvärdering av ministeriernas framtidsöversikter samt ett ställningstagande inför följande regeringsprogram i februari 2007.

I sitt ställningstagande betonade delegationen att ministerierna borde utöka arbetet i syfte att förebygga barns illamående och den förebyggande familjepolitikens andel av verksamheten.

Delegationen rekommenderade att ministerierna i sina framtidsprognoser bättre skulle beakta även frågor som gäller barn under 15 år. De flesta riskfaktorer som hotar barns utveckling kan upptäckas och bäst rättas till redan i den tidiga barndomen. I riktlinjerna för arbetslivet bör man enligt delegationens åsikt beakta behovet av stöd för familjen och föräldraskapet.

Delegationen lade tillsammans med barnombudsmannen fram ett initiativ för Finlands Akademi om ett tvärvetenskapligt forskningsprogram som skulle gälla barndomen och barnens välfärd.

Statsrådets barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram har figurerat flera gånger under året i delegationens arbete. Det har betraktats som ett bra verktyg för påverkan och utveckling över sektorgränserna för barnen, ungdomarna och familjerna.

Till stöd för sitt arbete har delegationen inrättat två sektioner: *Informationsgruppen för barnens rättigheter* samt *Arbetsgruppen för barninformation*. Sektionerna fungerar samtidigt som stöd för regeringens Politikprogram för barn, ungdomar och familjer genom arbetsgruppen *Ett barnvänligt samhälle*.

Informationsgruppen för barnens rättigheter har gjort utredningar om informationen om barnens rättigheter och om firandet av barnkonventionens dag. Utredningen visade att det på olika håll redan har gjorts mycket för att förbättra kunskapen om konventionen, men arbetet saknar en samlad strategi. Det saknas en ekonomisk och operativ ansvarsfördelning för informationen inom statsförvaltningen.

Arbetsgruppen för barninformation har förberett ett seminarium om utvecklande av uppföljningen av och kunskapsunderlaget för barns välfärd inom statsförvaltningen, vilket ordnades i februari 2008. Dessutom har arbetsgruppen fört diskussioner om en anpassning av det system som man i Sverige utarbetat för uppföljningen av barnpolitiken till finländska förhållanden.

Delegationen sammanträdde fyra gånger under året. ●

Kunskapsunderlaget för barnens välfärd stärks

I sin första årsrapport 2005 utvärderade barnombudsmannen uppföljningen av barnens välfärd och bristerna i kunskapsunderlaget. I åtgärderna enligt regeringens Politikprogram för barn, ungdomar och familjer (2007–2011) ingår att rätta till bristerna och skapa en enhetlig strategi för uppföljningen av barns välfärd.

År 2006 lät barnombudsmannen göra en utredning om statistik och andra informationskällor som gäller barns och ungas levnadsförhållanden (*Lasten ja nuorten elinoloja koskevat tilastot ja muut tietolähteet*), som kompletterades hösten 2007. Utredningen grundade sig på en förfrågan som riktats till statsförvaltningen, forskningsinstitutet och andra organisationer som gör upp statistik. Utredningen publiceras på barnombudsmannens webbplats 2008.

Utredningen visade att insamlingen av information om barn utvecklas på många håll. Informationsproducenterna måste dock samarbeta mera och resultaten av utvecklingen utnyttjas så bra som möjligt inom den riksomfattande barnpolitiken. Dessutom är det motiverat att koordinera den uppgiftsinsamling om barnens välfärd som utförs av olika instanser. Barnombudsmannadelegationen sköter koordineringsarbetet tillsammans med politikprogrammet.

Barnombudsmannen har i sina initiativ betonat att uppföljningen och statistikföringen som gäller våld mot barn bör utvecklas. För att man ska få reda på omfattningen av våldet mot barn bör även barnen själva tillfrågas om saken. Inrikesministeriet beslöt 2007 att finansiera en undersökning om barn som offer vilken genomförs av Polisyreshögskolan och Rättspolitiska forskningsinstitutet. Undersökningsmaterialet har insamlats bland skolelever våren 2008. Undersökningen om barn som offer kommer i fortsättningen att upprepas regelbundet med 4–5 års mellanrum.

Vid sidan av trygghetssituationen har barnombudsmannen tagit upp behovet av att utveckla uppföljningen av hälsan och välbefinnandet hos barn under 12 år samt barnskydds barnens välbefinnande. Folkhälsoinstitutet genomför som bäst pilotförsök i syfte att skapa en elektronisk patientjournal vid rådgivningsbyråerna och inom skolhälsovården i anslutning till uppföljningssystemet för barnens hälsa. En positiv sak är också att Stakes skolhälsoenkät utvidgas till yrkesläroanstalterna.

Det finns fortfarande stort utrymme för utveckling när det gäller kunskapen om barnens ställning och förhållanden inom barnskyddet. Det skulle behövas regelbundna separata undersökningar om orsakerna till barnskyddsåtgärder. Det behövs också bättre kunskaper om barnens väg som klienter och barn som anlitar en mängd olika specialtjänster. Utvecklingen av utvärderingen av informationsproduktionen, uppföljningen och tjänsterna inom barnskyddet bör beaktas när Stakes och Folkhälsoinstitutet slås samman.

Grupperna av invandrabarn samt funktionshindrade barn och barn med särskilda behov är så små att man inte får tillräcklig information om dessa barn ens genom enkäter som omfattar hela befolkningen. Det behövs regelbundna separata undersökningar om dessa grupper. ●

Initiativ som togs år 2007

Initiativ om att alkoholrelaterade skador som föräldrarnas alkoholbruk medför för barnen bör minskas
31.1.2007

Barnombudsmannen och A-klinikstiftelsen har överlämnat ett initiativ till social- och hälsovårdsministeriet om åtgärder för att minska föräldrarnas alkoholbruk och de problem som det medför för barnen (31.1.2007). Även De Ungas Vänner r.f., Mannerheims Barnskyddsförbund r.f., Sininauhaliitto r.y., Centralförbundet för Barnskydd r.f. och Förbundet för mödra- och skyddshem r.f. stödjer initiativet som överlämnades till omsorgsminister Liisa Hyssälä. Information om initiativet gavs genom att dela ut 800 publikationer till aktörer och beslutsfattare inom branschen.

Föräldrarnas alkoholbruk är den allvarligaste enskilda orsaken till att barn mår dåligt i Finland. Enligt beräkningar lever vart tionde barn i en familj där föräldrarna använder alkohol på ett sätt som äventyrar barnens liv och välbefinnande. Problem orsakas inte enbart av den synliga storkonsumtionen utan även av föräldrarnas tidvis ogenomtänkta överkonsumtion av alkohol. Det är viktigt att föräldrarna fäster uppmärksamhet vid att barns sätt att uppfatta användningen av alkohol avviker från de vuxnas.

Barn till föräldrar med alkoholproblem gör sig ofta inte hörda. Särskilt små barn har få medel att berätta om sina erfarenheter. Därför har närkollektiv och myndigheter ett stort ansvar. Flera hundra barn föds årligen med skador orsakade av att mödrarna använder alkohol.

I initiativet föreslås att social- och hälsovårdsministeriet beslutar att i sin egen strategi och praktiska verksamhet lägga vikt vid att stödja barn som lider av föräldrarnas alkoholproblem. Detta bör särskilt beaktas i det nationella programmet för psykisk hälsa och missbruksarbete som är under planering.

I initiativet föreslås dessutom att vid revideringen av lagen om missbrukarvård bör uppmärksamhet särskilt fästas vid stöd och vård av familjer. Ärendet bör även i högre grad beaktas inom yrkesinriktad grund- och påbyggnadsutbildning. För att förebygga att barn till föräldrar med alkoholproblem stämplas och mobbas bör barnen erbjudas hjälp via webb- och stödsamtalstjänster med låga trösklar. I den allmänna alkoholpolitiken bör man sträva efter att minska föräldrarnas alkoholkonsumtion genom att bl.a. höja skatten.

Barnombudsmannen lade fram initiativet vid ett symposium för det europeiska nätverket ENCARE i Köln i april 2007. Målet är att även på EU:s ärendelistor lyfta fram problemen hos barn i missbrukarfamiljer. Problemen är ofta våldsrelaterade.

Målen som framgår av initiativet ingår i regeringsprogrammet. Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte i november 2007 en arbetsgrupp vars uppgift är att föreslå åtgärder för att säkra vården för mödrar med missbruksproblem och på samma gång utvärdera stödet som ges till barn i missbrukarfamiljer. Arbetsgruppen ska lägga fram sitt slutliga förslag före utgången av 2008. Barnombudsmannen är medlem i arbetsgruppen. ●

Initiativ om ett tvärvetenskapligt program för barndomsforskning
27.2.2007

Initiativtagare är barnombudsmannen, barnombudsmannadelegationen, kunskapskoncentrationen Barn, unga och uppväxtmiljöer (*Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt-osaamiskeskittymä*) vid Jyväskylä universitet och ett rikstäckande nätverksprojekt för barndomsforskning, vilket initierats med hjälp av finansiering från ITLA. Avsikten med programmet är att undersöka och förutse de faktorer och utvecklingsförlopp i samhället som inverkar på barns väl- och illabefinnande.

Enligt initiativet behövs tvärvetenskaplig forskning om barndomen även för att stödja barnpolitiken genom att utveckla uppföljningen av välbefinnandet hos barn, metoderna för uppföljningen och bedömningen av vilka konsekvenser besluten har för barn. Avsikten med projektet är också att utöka forskningsvolymen och att främja både inhemsk och internationell nätverksbildning bland barndomsforskare.

Finlands Akademi meddelade på hösten 2007 att planeringen av forskningsprogrammet inleds.

Gemensamt uttalande av barnombudsmännen i Norden för främjande av barndom utan våld
1.6.2007

Barnombudsmännen i Norden uppmanade regeringarna i Finland, Sverige, Danmark, Island och Norge att aktivt agera för att det i FN:s generalförsamling hösten 2007 tillsätts en särskild representant (*Special Representative*) som arbetar mot våld mot barn. Barnombudsmännen krävde att de nordiska regeringarna ska vidta åtgärder för att skaffa och säkerställa behövlig finansiering för uppdraget. Endast aderton stater har hittills i lag förbjudit alla former av våld mot barn.

Finlands utrikesministerium tillställde per brev sitt bemötande av vilket framgick att ministeriet stödjer initiativet.

FN:s generalförsamling beslutade vid sitt möte, som avslutades den 29 november 2007, inrätta en särskild representantfunktion som koncentrerar sig på att minska våld som riktas mot barn. Som grund för arbetet som FN:s generalsekreterares särskilda representant utför ligger FN:s världsomfattande studie om våld mot barn.

Initiativ om att beakta barnperspektivet i trafikredogörelsen
29.8.2007

Barnombudsmannen hoppas att vardagliga trafikproblem bedöms och dryftas även ur ett barnperspektiv i den trafikpolitiska redogörelsen som överlämnas till riksdagen 2008. Enligt initiativet bör som mål med avseende på barn sättas att bygga leder för gång-, cykel- och mopedtrafik och förse dem med belysning, utöka kollektivtrafiktjänster som kan brukas till ett skäligt pris och öka tryggheten i skolornas trafikmiljö. Trafikpolitiska lösningar bör främja barnens möjligheter att på egen hand ta sig till skolan och olika fritidsaktiviteter. Barnens åsikter bör också kartläggas och beaktas vid trafikplaneringen. I initiativet påminns det om att utvecklingen av bedömningen av vilka konsekvenser beslut har för barn ingår i politikprogrammet för barns, ungas och familjers välfärd, vilket utgår från regeringsprogrammet.

Initiativet har lämnats till trafikminister Anu Vehviläinen.

Brev till de finländska kommunerna
1.10.2007

Barnombudsmannens verksamhetsberättelse för 2006 sändes till alla kommundirektörer. I följbrevet fäste barnombudsmannen särskild uppmärksamhet vid den nya barnskyddslagen. Lagen som trädde i kraft vid ingången av 2008 förpliktigar kommuner att följa upp barns och ungas välbefinnande och göra upp en plan över ordnande av barnskyddet, vilken är bunden till budgeten. Barnombudsmannen hoppas att kommundirektörerna säkerställer att barns och ungas åsikter kartläggs i välfärdsplaneringen i enlighet med grundlagen.

Initiativ om att beakta barnperspektivet i det konsumentpolitiska programmet
12.10.2007

Barnombudsmannen föreslår att barns och ungas ställning som konsumenter bedöms i regeringens nya konsumentpolitiska program och att åtgärder vidtas för att trygga barns rättigheter inom reklam-, marknadsförings- och konsumtionsbranschen. Initiativet har lämnats till handels- och industriministeriet (nuvarande arbets- och näringsministeriet) och minister Mauri Pekkarinen.

Barnombudsmannen motiverade initiativet med att näringslivet och marknadsförare i allt högre grad är intresserade av barn och unga som målgrupp. Det här kommer framför allt till synes i att reklam i allt större utsträckning rent konkret riktar sig till barn. Minderåriga har rätt till särskilt skydd även inom området för konsumentpolitik. Internationellt sett har de livligaste diskussionerna orsakats av sådan livsmedelsmarknadsföring som går hem hos barn och som har konsekvenser för barnens hälsa. Dessutom skapar ny teknologi nya former av medel för reklam, marknadsföring och handel. Barnombudsmannen fäste även uppmärksamhet vid att reklam utomhus och i offentliga lokaler har ökat och att det finns ett behov av att via konsumentfostran i skolorna få information och färdigheter om hur gå tillväga i ett kreditsamhälle.

Brev om barnens rättigheter till påverkare
16.11.2007

En broschyr om barnens rättigheter sändes inför Barnkonventionens dag den 20 november till ett stort antal myndigheter, organisationer och beslutsfattare, sammanlagt ca 1 500 mottagare. Broschyren innehåller ett sammandrag av FN:s konvention om barnens rättigheter. I det brev som åtföljde broschyren påminde barnombudsmannen om barnens rättigheter att delta, påverka och bli hörda. Det krävs att de vuxna tar sig tid och förändrar sin attityd för att barnen och de unga ska få sin röst hörd. De som har inflytande i samhället uppmanades till att på Barnkonventionens dag fundera över hur de i sitt arbete på ett bättre sätt kan beakta barns och ungas behov.

Förslag om utveckling av mediefostran för barn och unga
27.11.2007

Barnombudsmannens och Klubbcentralen – stöd för skolan rf:s gemensamma expertgrupp krävde i sitt förslag att det görs upp ett enhetligt utvecklingsprogram för mediefostran och att det utses en myndighet som ansvarar för samordnandet på riksnivå. Enligt arbetsgruppen når handledning i mediafärdighet inte på ett jämlikt sätt alla barn och unga samt vuxna i deras omvärld. Expertgruppen bestod av företrädare för viktiga medborgarorganisationer och myndigheter.

Enligt expertgruppen ingår det inte tillräckligt med studier i mediefostran i de yrkesinriktade utbildningar som ordnas inom olika branscher för dem som arbetar med barn och unga. Enligt expertgruppen bör lagstiftningen om barns och ungas mediebruk utvärderas som en helhet. Enligt förslaget är det även önskvärt att forskning om mediefostran och barns och ungas mediebruk stärks. Expertgruppen anser att barn behöver både interaktiv mediefostran och medieskydd.

Barnombudsmannens utlåtanden 2007

Barnombudsmannen gav sammanlagt tjugo utlåtanden närmast till olika ministerier och riksdagen. Det viktigaste och mest inflytelserika var utlåtandet om problemen med att verkställa barnskyddslagen, vilket gavs till riksdagen i anslutning till budgetpropositionen för 2008. Även utlåtandet som gavs om utvecklingsplanen för utbildning och forskning beaktades på ett förtjänstfullt sätt i beslutsfattandet. Utlåtandena finns i sin helhet på barnombudsmannens webbplats www.lapsiasia.fi.

Hörande av den periodiska rapporten om konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
Till utrikesministeriet 18.1.2007

Främjande av sexuell hälsa och fortplantningshälsa.
Handlingsprogram 2007–2010
Till social- och hälsovårdsministeriet 21.3.2007

Val av styrelseledamot och suppleant till Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter.
Till justitieministeriet 26.3.2007

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor
Till utrikesministeriet 8.5.2007

Hörande med anledning av meddelande från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Europeiska sociala och ekonomiska kommittén och regionkommittén: Årlig politisk strategi för 2008
Till Riksdagens kulturutskott 15.5.2007

Svar på frågor ställda av arbetsgruppen Lärarutbildning 2020.
Till undervisningsministeriet 15.5.2007

Anvisningar för bedömning av konsekvenserna av lagar och andra författningar
Till justitieministeriet 21.5.2007

Tidpunkter för när televisionsprogram som är förbjudna för barn under 13 år får visas
Till kommunikationsverket 23.5.2007

Revidering av lagen om likabehandling
Till justitieministeriet 12.6.2007

Beslut om tillsättande av ett projekt för beredning av ett program för den inre säkerheten
Till inrikesministeriet 6.8.2007

Förslag till varningstexter för alkoholdrycker, beredningsarbetsgruppen
Till social- och hälsovårdsministeriet 14.9.2007

Utvecklingsplan för utbildning och forskning åren 2007–2012
Till undervisningsministeriet 14.9.2007

Konvention om skydd mot sexuell exploatering och utnyttjande av barn
Till justitieministeriet 25.9.2007.

Respons på mellanrapport om utvecklingsplanen för kyrkans småbarnsfostran
Till utvecklingsgruppen för kyrkans småbarnsfostran 3.10.2007

Statsrådets barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram 2007–2011
Till undervisningsministeriet 12.10.2007

Utlåtande om verkställandet av barnskyddslagen
Till Riksdagens finansutskott, social- och arbetsdelegationen 23.10.2007

Frågestund om beredningen av förordningen om rådgivningsarbete och skolhälsovård
Till social- och hälsovårdsministeriet 2.11.2007

Lagförslag om ändring av tobakslagen
Till social- och hälsovårdsministeriet 19.11.2007

Revidering av bestämmelser som gäller marknadsföring
Till justitieministeriet 7.12.2007

Utveckling av socialombudsmannaverksamheten
19.12.2007

Publikationer år 2007

Anu-Leena Arponen:

”MITEN NUO PIENET OSSAA AJATELLA NUIN FIKSUMSTI ”
 – LASTEN MIELIPITEITÄ ARKIYMPÄRISTÖSTÄÄN
 (“HUR KAN DE DÄR SMÅ TÄNKÅ SÅ DÄR FIFFIGT”
 – BARNES ÅSIKTER OM SIN VARDAGSMILJÖ)

Barnombudsmannens byrås utredningar 1:2007.
 Pdf publicerad på webben 3/2007. 57 sidor.

■ Barn vill i allt större utsträckning ha inflytande på den dagliga skolverksamheten, d.v.s. på trivseln i lokalerna, måltiderna, skoldagens struktur och olika frågor som gäller undervisningen. Det här framgår av en utredning som barnombudsmannen har gjort om vilka åsikter elever i årskurserna 1–9 inom den grundläggande utbildningen har om bl.a. trivseln i skolan, kommunernas tjänster, tryggheten, alkoholpolitiken och möjligheterna att påverka. Utredningen gjordes i samarbete med undervisningsministeriets projekt Engagerade elever – en samverkande skola. Utredningen gjordes av högskolepraktikant Anu-Leena Arponen.

VERKSAMHETSPLAN FÖR BARNOMBUDSMANNENS BYRÅ 2007

Social- och hälsovårdsministeriets
 interna publikationer. Pdf publicerad
 publicerad på webben 3/2007. 18 sidor.

■ I den årliga verksamhetsplanen beskriver barnombudsmannen prioriteringsområdena för sina uppgifter och hur dessa hänför sig till verksamheten inom de olika förvaltningsområdena. Verksamhetsplanen meddelas statsrådet för kännedom.

www.lapsiasia.fi > Material > Egna publikationer

BARNOMBUDSMANNENS VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR 2006

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2007:33. Helsingfors 2007. 140 sidor. Pdf publicerad på webben 6/2007. 106 sidor.

■ Varje vår lämnar barnombudsmannen en berättelse om sin verksamhet till statsrådet. Första delen i verksamhetsberättelsen för 2006 rapporterar om det första hela verksamhetsåret för barnombudsmannens byrå. I den andra delen av verksamhetsberättelsen utvärderar barnombudsmannen hur barnens välfärd och rättigheter har tillgodosetts. Frågorna behandlas dessutom i tio artiklar av olika sakkunniga. Bägge delarna av verksamhetsberättelsen innehåller förslag om behov av att revidera lagstiftning och praxis.

Tuula Uusitalo: SJÄLMORD BLAND UNGA I FINLAND

Barnombudsmannens byrås utredningar 2:2007. Pdf publicerad på webben 11/2007. 34 sidor.

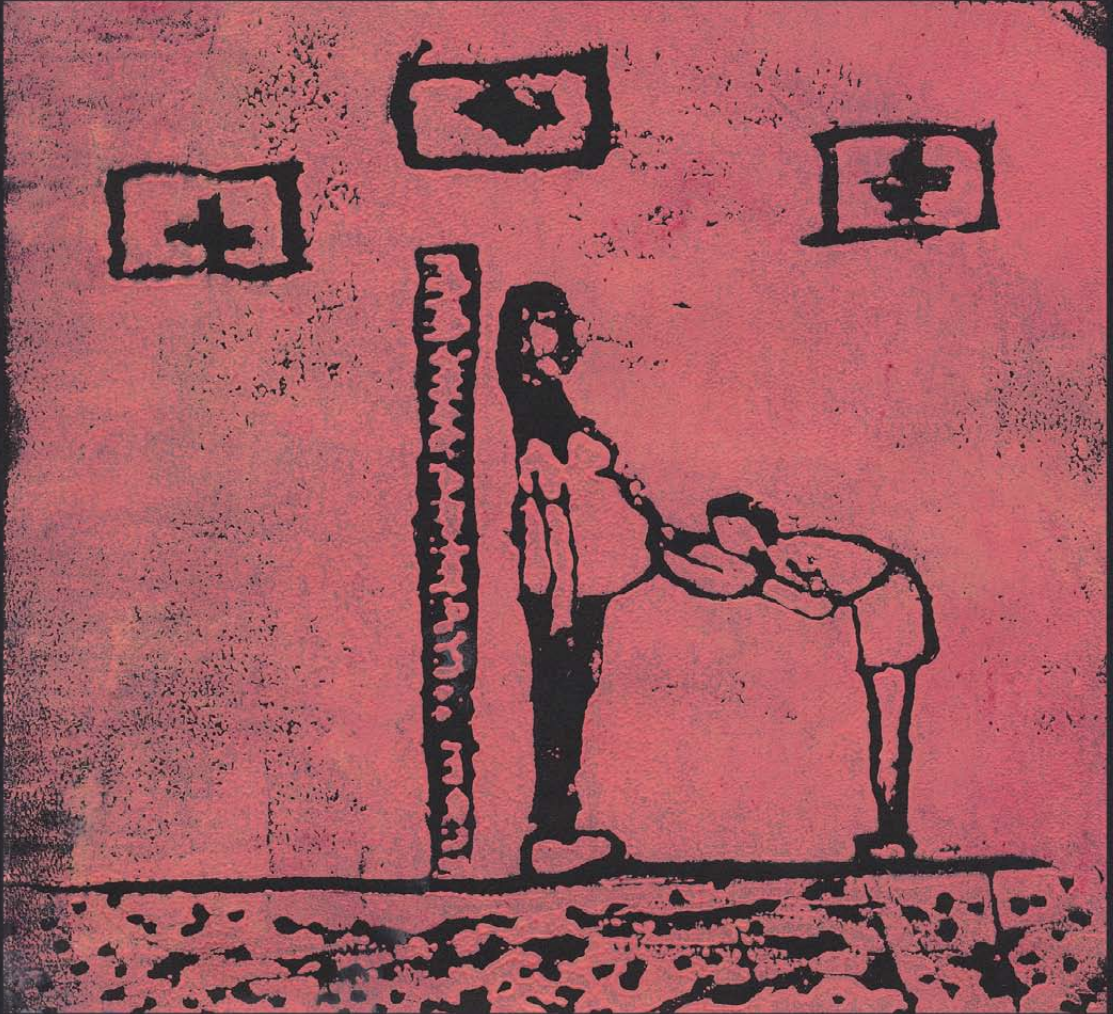
■ Barnombudsmannen har låtit göra en utredning om självmord bland unga i Finland. Publikationen är avsedd att stödja förebyggandet av självmord och innehåller information om identifiering av suicidrisker och skyddande faktorer. Den är särskilt avsedd för dem som arbetar med barn och unga. Utredningen har gjorts av pedagogie doktor Tuula Uusitalo.

FÖRSLAG TILL UTVECKLING AV MEDIEFOSTRAN FÖR BARN OCH UNGA

Barnombudsmannens och Klubbcentralen – stöd för skolan rf:s gemensamma expertgrupps ställningstagande 27.11.2007. Barnombudsmannens byrå och Klubbcentralen – stöd för skolan rf. Helsingfors 2007. 10 sidor.

■ Enligt Barnombudsmannens och Klubbcentralen – stöd för skolan rf:s gemensamma expertgrupp når handledning i mediafärdighet inte på ett jämlikt sätt alla barn och unga samt vuxna i deras omvärld. Gruppen offentliggjorde sitt förslag om att det görs upp ett enhetligt utvecklingsprogram för mediefostran och att det utses en myndighet som ansvarar för samordnandet på riksnivå.

Barns delaktighet

Ira 11 år

”För mammor som väntar barn ordnas alltid ordentlig och bra hälsovård. Barnet sköts i mammans mage ända tills det föds.”

Kontakt med barn och ungdomar

Kontakten med barn och ungdomar och förmedlingen av deras åsikter till beslutsfattarna utvidgades på flera olika sätt under 2007. Barnombudsmannen träffade barn och ungdomar både i skolorna och i samband med olika mässor. Särskilt diskuterades välbefinnandet i skolan. Barnombudsmannen öppnade en webbplats som är avsedd för barn i lågstadieåldern. Inom ramen för det samiska projektet insamlades åsikter av över 80 samiskspråkiga högstadie- och gymnasieelever på sameområdet.

Finlands, Sveriges och Norges barnombudsmän startade hösten 2007 ett gemensamt projekt i syfte att utreda de samiska barnens och ungdomarnas rättigheter. Projektet finansierades av Europeiska unionen Interreg-fond och länsstyrelsen i Lapplands län. Målet var att de samiska barnen och ungdomarna ska få sina åsikter hörda samt att främja barnens och ungdomarnas deltagande inom det språkligt och kulturellt autonoma sameområdet.

I början av året efterlyste barnombudsmannen grundskolor i Mellersta Finland som ville ställa upp som samarbetspartner. Det kom tio svar på samarbetsinitiativet (från Jyväskylä normalskolan i Jyväskylä, den kristliga skolan i Jyväskylä samt skolorna i Keltinmäki och Kuokkala; från Jyväskylä landskommun skolorna i Jokela, Puuppola och Luonetjärvi; skolcentrum i Uurainen; från Jämsänkoski skolorna Mäntykallion koulu och Korven koulu; från Pihtipudas skolan Tahkonpolun koulu). Samarbetsskolorna deltog i arbetet med att utveckla barnens webbsidor under året och svarade på en enkät om barnens rättigheter. Barnombudsmannen besökte två av samarbetskolorna under året. Skolbesöken fortsätter 2008.

Barnombudsmannen tillsatte också en expertgrupp för barns delaktighet. Experter som satt sig in i barns delaktighet samlades till ett gemensamt

**Finlands grundlag 6 §:
Barn ska bemötas som
jämlika individer och de
ska ha rätt till medinflytande
enligt sin utvecklingsnivå i
frågor som gäller dem själva.**

möte i Jyväskylä i början av juni. Under sammankomsten delade man med sig av senaste nytt om projekt för barns delaktighet på olika håll i Finland. Tillsammans funderade man på åtgärder för att främja barns delaktighet både på riksplplanet och i barnombudsmannens arbete.

Barnombudsmannen var med och planerade öppningsplenum för Barnens Riksdag i Finland i Tammerfors 9.11.2007. Barnombudsmannen deltog i styrgruppen för plenum samt i sammankomsterna för riksdagens delegation. Under öppningsplenum träffade barnombudsmannen barnledamöter från olika håll av Finland. Samarbetet med Barnens Riksdag fortsätter under 2008.

I november öppnades en egen webbplats (på finska) för barn i samband med barnombudsmannens webbtjänst på adressen www.lapsiasia.fi > Lasten sivut ("barnens webbsidor"). Via webbplatsen håller barnombudsmannen kontakt med barn och informerar om barnkonventionen. Barnen kan å sin sida föra fram egna åsikter och ta kontakt med barnombudsmannen. Målgruppen är i synnerhet barn i åldern 6–12 år.

Webbplatsen har planerats och utvecklas i samarbete med Agora Center vid Jyväskylä uni-

versitet. Webbplatsen maskot är katten Sisu för barnens rättigheter.

Barnen har från första början deltagit i arbetet med att planera och utveckla webbplatsen. Såväl innehållet som uppbyggnaden och det visuella utseendet har utvecklats utgående från barnens idéer och respons. Webbplatsen behandlar varierande teman, som barnen bl.a. diskuterar, röstar om och producerar berättelser och teckningar om, vilka publiceras.

Under 2008 söks faddergrupper i lågstadier på olika håll i Finland för arbetet med att utveckla webbplatsen. Under året ger sig katten Sisu ut på turné och besöker barnen på olika orter. Sisu förmedlar hälsningar både från barnombudsmannen till barnen och från barnen till ombudsmannen.

I pilotförsöket med barnens webbplats har deltagit skolan Fiskarin koulu och förskolegruppen där (Pojo), eftisgruppen i Kortepohja (Jyväskylä),

Sjätteklassisten Anna-Reetta Saukkonen och femteklassisten Nina Mononen (till höger) informerar barnombudsmannen om elevernas åsikter i skolan i Keljonkangas i Jyväskylä i samband med att elevkårsutredningen publicerades 8.3.2007.

skolan Mäntykallion koulu (Jämsänkoski), normalskolan (Jyväskylä), skolan i Halssila (Jyväskylä), Barnens Riksdag i Tammerfors och Barnens Riksdag i Kotka.

Barnombudsmannen träffade barn i samband med besök och mässor på olika håll i Finland. Barnombudsmannen och barnen diskuterade bl.a. vilka saker som behöver förbättras i barnens liv och hur trivseln i skolan kunde främjas.

Kontakt med barn i dagvårdsåldern har inletts i daghemmet i Honkaharju i Jyväskylä. På barnombudsmannens byrå har visats konstverk med varierande motiv gjorda av barn.

Barnens delaktighet i skolan uppmuntrades

Ökade påverkningsmöjligheter för barnen i synnerhet i skolan var föremål för barnombudsmannens påverkningsarbete. Bakgrunden utgjordes av barnombudsmannens egen utredning om barnens åsikter om sin vardagsmiljö ("*Miten nuo pienet osaa ajatella niin fiksusti*" – *Lasten mielipiteitä arkiympäristöstään*). Den publicerades i skolan i Keljonkangas i Jyväskylä 8.3.2007 tillsammans med elevkåren.

Utredningen gjordes i samarbete med undervisningsministeriets projekt Engagerade elever – en samverkande skola. De gruppdiskussioner med låg- och högstadiel elever som låg till grund för utredningen genomfördes hösten 2006. I diskussionerna deltog drygt 3 400 barn och ungdomar från 68 kommuner.

Barnen skulle vilja påverka skolornas vardag mera, dvs. trivseln i skollokalerna, maten samt skoldagens uppbyggnad. För att förbättra trivseln i skolan vill barnen särskilt förbättra den fysiska miljön i skolan och på skolgården samt minska mobbningen. I barnens och ungdomarnas förslag återkom dessutom kvaliteten på skolmaten och mängden mat samt framför allt att det borde reserveras tillräckligt tid för måltiden.

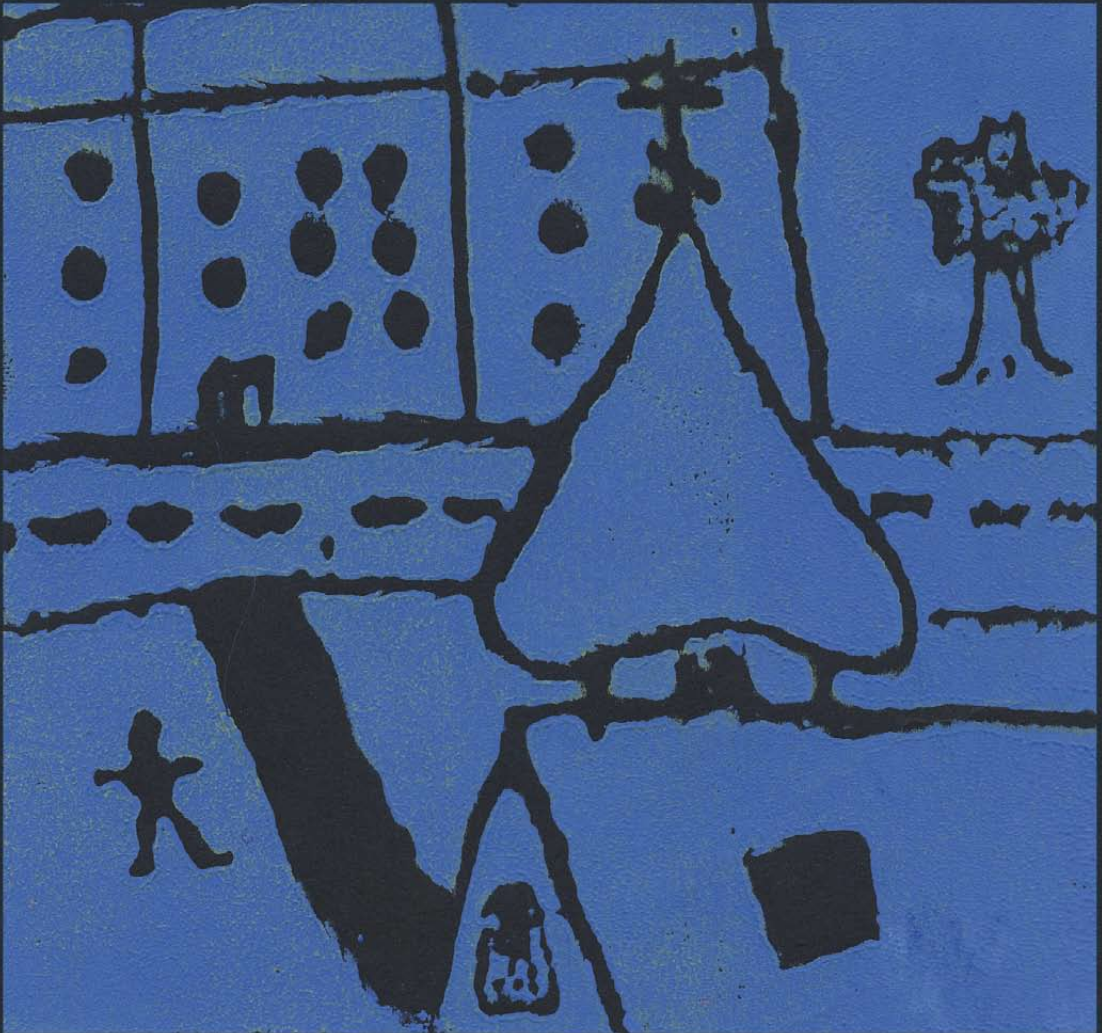
Enligt barnens åsikt är idrotts- och fritidstjänsterna viktigast bland den service som kommunen erbjuder. Näst flest gånger nämndes biblioteket. Barnen vill ha mera stöd från vuxna i frågor som gäller det egna livet. En artikel om resultaten av enkäten har publicerats i barnombudsmannens årsrapport 2006. ●

Barnens webbsidor:

- informerar om barnens rättigheter och om barnombudsmannens verksamhet
- behandlar aktuella frågor som berör barnens liv
- uppmuntrar barnen att påverka i frågor som berör dem själva
- ger barnen möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter och åsikter.

Barnkonventionen

Tuukka 11 år
"Barn ska få tro på den religion som de har fötts till
och ingen får retas för sin religion."

Främjande av barnkonventionen

Under 2007 utökade barnombudsmannen informationen om barnens rättigheter genom att öppna en egen webbtjänst för barnen samt genom att producera en broschyr om konventionen i samarbete med andra. I broschyrprojektet deltog Finska Unicef, Rädda Barnen rf, Klubbcentralen – stöd för skolan rf, Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry (föreningen för Barnens Riksdag i Finland), Utbildningsstyrelsen och projektet *Kuunnelkaa meitä* ("lyssna på oss") som drevs av organisationer för barn i skolåldern. För distributionen av den svenskspråkiga broschyren svarade Barnavårdsföreningen i Finland r.f.

Den broschyr som man tagit fram tillsammans är ett lättläst sammandrag av FN:s konvention om barnens rättigheter avsett för ungdomar och vuxna. Broschyren trycktes på finska (27 000), svenska (15 000) och engelska (4 000). Av broschyren framställdes dessutom en webbversion på motsvarande språk som lämpar sig för webbanvändning och som är lätt att skriva ut. Webpbroschyren finns i barnombudsmannens webbtjänst www.barnombudsman.fi > Visste du att barn har egna rättigheter?

Inför barnkonventionens dag 20.11 skickades broschyren om barnens rättigheter till 1 500 beslutsfattare. Huvudtemat i det brev som åtföljde broschyren var barnens delaktighet. I brevet påmindes ministrarna, riksdagsledamöterna, kommundirektörerna och påverkarna inom organisationer om att det krävs att de vuxna tar sig tid och förändrar sin attityd för att barnen och ungdomarna ska få sin röst hörd. Barnens delaktighet var också tema för barnombudsmannens pressmeddelande i anslutning till barnkonventionens dag (*Barnens deltagande kräver tid av vuxna* 19.11.2007).

Även för lågstadieleverna gjordes broschyren *Mina rättigheter* om barnkonventionen. Detta broschyrprojekt koordinerades av Unicef. Broschyren översattes till finska, svenska och romani.

Tiesitkö, että lapsilla on omat oikeudet?
Did you know that children have their own rights?
Visste du att barn har egna rättigheter?
Dihetgo, ahte mánáin leat iežaset vuoigatvuodat?

Visste du att barn har egna rättigheter? Broschyren finns i barnombudsmannens webbtjänst www.barnombudsman.fi

Inom ramen för sameprojektet höll barnombudsmannens projektarbetare lektioner om barnkonventionen i 11 högstudier och gymnasier på sameområdet. Broschyren om barnens rättigheter började översättas till samiska på hösten.

I barnombudsmannens tal och artiklar under året uppmuntrades församlingarna och kyrkan att stärka barnrättighetsperspektivet.

Barnombudsmannen var med och rekommenderade församlingarna att fira barnkonventionens dag tillsammans med barnen. En viktig samarbetspartner var Lasten keskus (barncentrum). Kyrkans planer för småbarnspedagogik nämnde vikten av att förutse hur olika beslut påverkar barnen.

Finland avger sin fjärde rapport om tillgodoseendet av barnens rättigheter till FN i juli 2008. I Finland koordineras rapporteringen av utrikesministeriet, som samlar in utlåtanden för rapporten från myndigheter och organisationer våren 2008. Hösten 2008 utarbetar barnombudsmannen också sin egen

utvärdering direkt till FN:s kommitté för barnens rättigheter, som behandlar länderrapporterna hösten 2008. Barnombudsmannen framhäver barnens eget perspektiv i rapporteringen.

Rapporteringen började förberedas hösten 2007 med en enkät som riktades till 4–9-klasster i hela landet. Genom enkäten ville man kartlägga barnens och ungdomarnas åsikter om hur deras rättigheter tillgodoses hemma, i skolan, på fritiden och på den nivå där besluten fattas. De viktigaste samarbetsparterna när förfrågan genomfördes var Klubbcentralen – stöf för skolan rf och Suomen Lasten Parlamentti yhdistys ry (föreningen för Barnens riksdag i Finland).

Barnen och ungdomarna tillfrågades med hjälp av öppna frågor om vilka saker som var bra i deras liv, vilka saker som borde förbättras och vilka saker de vill delta i och påverka mera. Resultaten av enkäten publiceras i slutet av 2008.

Sameprojektet spred information om barnens rättigheter

■ Projektarbetare Minna Rasmus träffade och intervjuade i oktober–november 2007 skolelever i alla högstudier och gymnasier på sameområdet i Finland. I projektet deltog 87 barn och ungdomar som definierar sig själva som samer, 52 flickor och 35 pojkar. Alla fyllde i en frågeblankett och dessutom deltog 36 elever i intervjuer i smågrupper.

Skolorna arbetar på sameområdet i Kilpisjärvi, Hetta, Vuotso, Ivalo, Enare, Sevettijärvi, Utsjoki och Karigasniemi. I samtliga skolor ges undervisning i samiska. Minna Rasmus höll också en lektion i varje skola där hon berättade om barnombudsmannens arbete, FN:s barnkonvention och det projekt som klarlägger samiska barns rättigheter. Lektionerna hölls på nordsamiska och finska.

Finlands egen rapport samt den svenska, den norska och den finska barnombudsmannens gemensamma rapport i anslutning till sameprojektet publiceras våren 2008. En artikel om resultaten av projektet finns på sidan 46 i den svenskspråkigt årsrapporten. ●

Maria Kaisa Aula (till vänster) gästas i Jyväskylä av kollegorna Lena Nyberg från Sverige, Charlotte Guldberg från Danmark, Reidar Hjermmann från Norge och Ingibjorg Rafnar från Island.

Internationellt samarbete

Barnombudsmannen deltog i internationellt samarbete på nordisk, europeisk och världsomspännande nivå.

Barnombudsmännens nordiska möte hölls i Jyväskylä 31.5–1.6.2007.

Under mötet informerades om Finlands, Sveriges och Norges gemensamma projekt i syfte att utreda de samiska barnens rättigheter. De nordiska barnombudsmännen sände ett gemensamt ställningstagande till sina länder utrikesministerier och -departement om inrättande av en post som FN:s generalsekreterares specialsändebud i syfte att minska våldet mot barn. Man hoppades att de nordiska länderna skulle vara med och stödja och finansiera specialsändebudet.

Det nordiska samarbetet behandlades på mötet av rådgivaren Joachim Clausen från Nordisk Barn- och Ungdomskommitté (NORDBUK), som är Nordiska ministerrådets rådgivande organ. Barnombudsmännen besökte Förbundet för mödra- och skyddshems öppna serviceenhet Aino i Jyväskylä, där man har specialiserat sig på att stöda mammor med drogproblem.

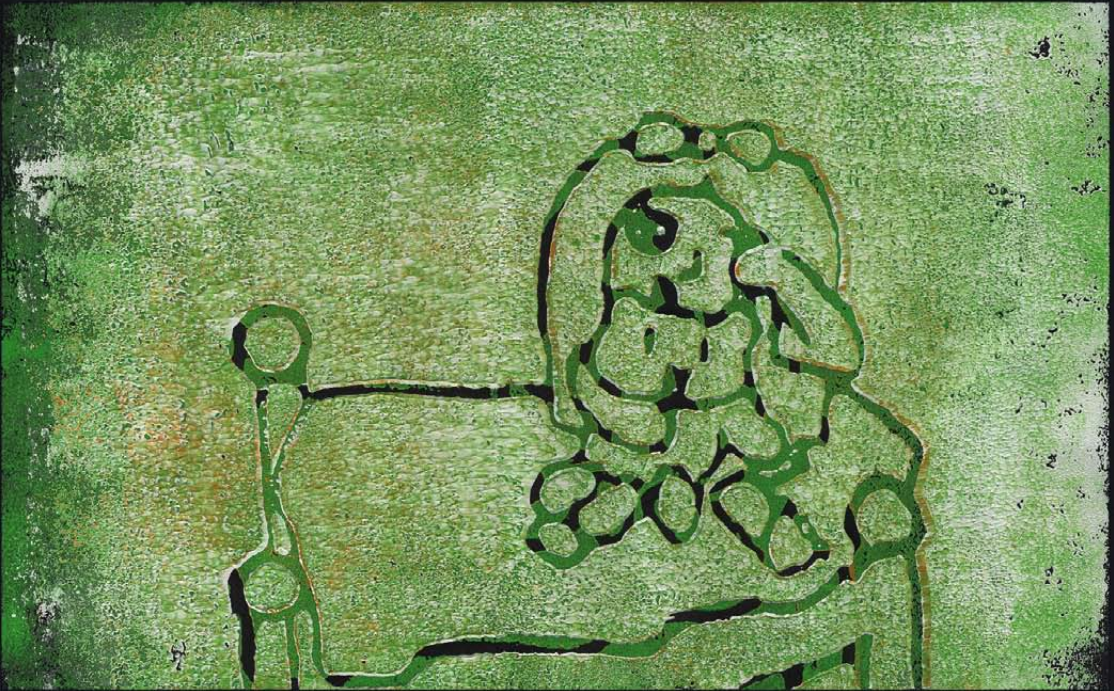
I mars 2007 deltog barnombudsmännen från Finland, Sverige och Norge i en gemensam paneldiskussion under seminariet "Unga och jämställdhet" som ordnades på Hanaholmen under Finland period som ordförande i Nordiska rådet.

Den finländska barnombudsmannens byrå godkändes som medlem i de europeiska barnombudsmännens nätverk ENOC. Nätverket samlades i Barcelona 19–21.9.2007. Huvudtema för mötet var funktionshindrade barns rättigheter.

De europeiska barnombudsmännens samarbete med Europeiska rådet samt Europeiska kommissionen intensifierades. Samarbetet inom EU hänförde sig till planeringen av kommissionens strategi för barnens rättigheter. Jurist Johanna Aalto deltog i EU:s första forum om barnens rättigheter som ordnades i Berlin 4.6.2007.

Barnombudsmännens andra världsomspännande möte ordnades i New York 10.12.2007. Barnombudsmannen Maria Kaisa Aula deltog i mötet samt i FN:s session på hög nivå om uppföljningen av åtgärderna från specialsessionen om barn 2002, som ordnades efter mötet 11–12.12.2007. Barnombudsmannen ingick i Finlands delegation under FN-mötet. Barnombudsmannen höll ett inlägg under den rundabordskonferens som behandlade utbildningens kvalitet och en minskning av våldet. Det var positivt att Finlands regering i sitt inlägg under FN-mötet i likhet med Unicef och de andra nordiska länderna stödde inrättandet av barnombudsmyndigheter i nya länder. ●

Uppföljningen av barnens välfärd

Janina 9 år
"Här är jag ungefär fem år,
jag har en söt pandanalle
och mjuka nattsockor."

Årsrapporten utvärderade välfärden

Barnombudsmannen publicerade en till statsrådet riktad årsrapport om verksamheten 2006 samt om situationen beträffande barnens välfärd och rättigheter 12.6.2007. Årsrapporten skickades till de nationella beslutsfattarna, myndigheterna, organisationerna och forskarna samt till varje kommun, sammanlagt drygt 1300 exemplar. I det brev som riktades till kommundirektörerna betonades barnens rätt att delta i och påverka i synnerhet när kommunerna börjar utarbeta planer för barnens välfärd enligt den nya barnskyddslagen.

Utvecklingen av barnens välfärd och situationen beträffande barnens rättigheter i Finland beskrevs i årsrapporten 2006 genom tio expertartiklar. Artiklarna fördjupade ytterligare den bedömning som framförts i föregående års årsrapport om barnens välbefinnande och illamående samt om bristen på kunskapsunderlag för uppföljningen av barnens levnadsförhållanden. Teman för artiklarna var barnens grundläggande och mänskliga rättigheter, barnens kulturella rättigheter, våldet mot barn, erfarenheterna av sexuella övergrepp, självmord bland barn och ungdomar, barnens åsikter om sin vardagsmiljö, skolelevers hälsa, en nordisk jämförande undersökning om barnens välfärd samt småbarn och TV.

Barnombudsmannens byrå startade hösten 2007 en utredning där man utvärderar kommunernas socialombudsmäns rapporter 2006 ur barnperspektiv. Rapporterna berättar om de fall där kontakt tagits med socialombudsmännen samt innehåller deras bedömning av hur klienternas rättigheter och ställning utvecklats i kommunen. Med hjälp av rapporterna vill man få fram information om hur barnens rättigheter tillgodoses inom kommunernas sociala service. Samtidigt utreds socialombudsmännen egna kunskaper om barns ställning som klienter samt om FN:s barnkonvention.

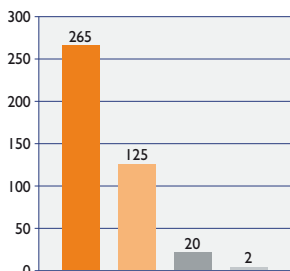
Utredningen baserar sig på 149 socialombudsmäns rapporter som erhållits från länsstyrelserna. Den utarbetades av högskolepraktikant Anu Hänninen från Jyväskylä universitet. Utredningen publiceras i sin helhet 2008.

Under året tog medborgare kontakt med barnombudsmannens byrå 412 gånger, vilket var något färre än 2006. De vanligaste kontaktmotiven var desamma som tidigare: barnskydd, vårdnadstvisiter, skolfrågor och medierna. Den relativa andelen kontaktfall som gällde barnskyddet ökade och de kontaktfall som gällde medierna minskade på motsvarande sätt jämfört med föregående år. Av dem som tog kontakt 2007 hade ungefär tre av fyra fått svar före ingången av mars 2008. Den fåtaliga personalen gör att det dröjer innan man kan svara medborgare som tar kontakt. Kontakterna används som material och stöd i påverkningsarbetet. ●

Medborgarkontakt

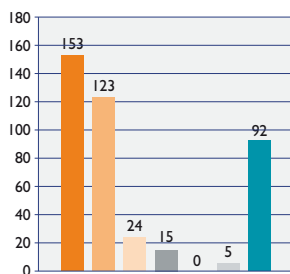

Nelia 7 år
"På bilden lekar vi blindbock."

KONTAKTSÄTT

- e-post
- telefon
- brev
- sammanträffande

LÄN

- Södra Finlands län
- Västra Finlands län
- Östra Finlands län
- Uleåborgs län
- Åland (0)
- Lapplands län
- ingen uppgift

I detta kapitel redogörs för de fall där medborgare och myndigheter tagit kontakt med barnombudsmannens byrå under 2007 om barnens rättigheter och orosmoment i anslutning till dem. Under året togs kontakt sammanlagt 412 gånger. Av dessa fall har 72 % behandlats (situationen 5.3.2008). Kontakterna används som material i påverkningsarbetet.

Totalt togs kontakt något färre gånger än föregående år (2006 togs kontakt 641 gånger). Antalet kontaktfall är ändå fortfarande stort i förhållande till byråns personalresurser. Av denna orsak räcker det fortfarande i många fall orimligt länge innan den som tagit kontakt får svar.

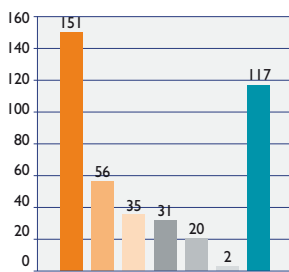
I medeltal togs kontakt 34 gånger per månad. Kontakterna koncentrerades till vissa tidpunkter. Det togs ofta kontakt kring barnkonventionens dag i november samt över huvud i samband med ställningstaganden från barnombudsmannen som syntes i medierna. Många av dem som tog kontakt i november tog upp barnens rättigheter och bemötandet av barn i allmänhet.

Det vanligaste sättet att ta kontakt var per e-post. Kontakt per e-post togs i anmärkningsvärt många fall via blanketten på barnombudsmannens webbplats www.barnombudsman.fi. Kontakt som gällde individuella och familjespecifika fall av barnskydd och vårdnadstvister togs emellertid i huvudsak per telefon.

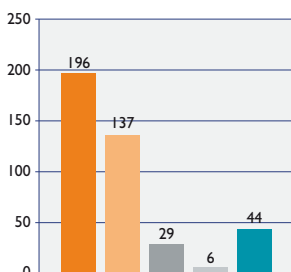
Den regionala fördelningen när det gäller kontakterna följer de olika länens befolkningsandelar. Oftast, dvs. i ungefär 67 % av fallen, togs kontakt från Södra och Västra Finlands län. Från Åland har ingen tagit kontakt.

Ofta var det barnens föräldrar som tog kontakt med barnombudsmannen – särskilt mammorna. I ungefär hälften av fallen var det föräldrarna som tog kontakt. I ungefär 17 % av fallen var det barnets mor- eller farförälder eller någon annan närstående som tog kontakt. Myndigheter tog kontakt i ungefär 5 % av fallen. Mycket sällan var det barnet självt som tog kontakt: i bara två fall var det barnet självt som tog kontakt med barnombudsmannens byrå. I många fall var det också andra än närstående till barn eller myndigheter som arbetar med barn som tog kontakt.

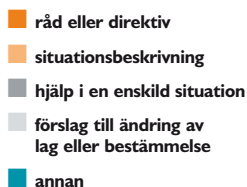
De som tog kontakt med barnombudsmannens byrå frågade vanligtvis efter råd eller direktiv. De frågade efter rätt instans för behandlingen av ett visst ärende eller beskrev ett enskilt barns eller en enskild familjs situation. Situationsbeskrivningen delgavs ofta ombudsmannen som ett exempel på ett mera omfattande fenomen eller problem. De som gett situationsbeskrivningen väntade ofta att barnombudsmannen skulle ta upp temat i sitt påverkningsarbete eller väcka allmän debatt om saken. De som tog kontakt lade i någon mån fram konkreta förslag till åtgärder eller lösningar för de presenterade situationerna. Antalet egentliga förslag till lagändringar var få.

KONTAKTER

FÖRVÄNTNINGAR

De som tog kontakt kände sällan till socialombudsmannens och länsstyrelsens roll och uppgifter. Många av dem som tog kontakt hänvisades till dessa instanser.

I många fall begärde de som tog kontakt ett direkt ställningstagande eller hjälp med ett enskilt barns eller en enskild familjs situation. Enligt lagen avgör eller tar barnombudsmannen inte ställning till enskilda fall och kan inte ingripa i beslut som andra myndigheter fattat. På grund av enskilda fall kan barnombudsmannen dock på samhälls nivå ta ställning i form av initiativ och utlåtanden i syfte att tillgodose barns intressen och rättigheter. Barnombudsmannens ställningstaganden hänför sig till frågor om är av principiell och mera omfattande betydelse.

Med avseende på barnens rättigheter var helheten av tjänster och administration svåruppfattad och komplicerad för många av dem som tog kontakt. Barnombudsmannens byrås resurser räcker inte till för att tillhandahålla tillräcklig rådgivning i anslutning till barnens rättigheter. För detta behövs det andra arrangemang på nationell nivå.

Det material som insamlats i samband med att medborgare och myndigheter tagit kontakt utgör en viktig informationskälla för barnombudsmannens påverkningsarbete. Kontakterna ger aktuell information om barns och familjers välfärd samt om nya fenomen i anslutning till tillgodoseendet av barnens rättigheter.

År 2007 öppnade barnombudsmannen en webbtjänst som är avsedd för barn i lågstadieåldern, Lasten sivut ('barnens webbsidor'). Den utvecklades som en interaktiv kontaktkanal till barnen. Information från barnen inhämtas också genom särskilda enkäter. Barn och ungdomar har inte informerats särskilt om möjligheten att ta direkt kontakt med barnombudsmannen via e-post eller telefon. Orsaken är att byrån har så liten personal och att svaren därför dröjer. Om barnen skulle uppmanas att ta kontakt borde de också få svar snabbt.

Många av barnens problem måste i första hand lösas lokalt. I synnerhet när det gäller barnskyddsärenden och vårdnadstvister påminner fallen om de fall där kontakt tas med socialombudsmännen. Barnombudsmannen har betonat att socialombudsmännens arbete borde utvecklas så att de skulle informera inte bara barnens föräldrar utan också barnen och ungdomarna om sitt arbete, t.ex. i skolorna.

Statens regionalförvaltnings rättsskydds- och tillsynsuppgifter (nuv. länsstyrelserna) är som bäst föremål för omvärdering. När avgörandena träffas bör man ta i betraktande behovet av att rådgöra och eventuellt medla mellan kommunen och en kommuninvånare i olika krissituationer i anslutning till barnens rättigheter. Vid sidan av klagan bör det utveckla smidigare instrument för att lösa problemsituationer.

Oftast kontakt om barnskydd, vårdnadstvister, skolfrågor och medierna

De fyra vanligaste temana när kontakt togs med barnombudsmannen 2007 var desamma som under tidigare år – barnskydd, vårdnadstvister, skolfrågor och medierna. Storleksordningen mellan temana förändrades dock.

Den vanligaste orsaken till kontakt var barnskydd (17 % av fallen). Näst flest av dem som tog kontakt tog upp underhåll för barn, vårdnad och umgängesrätt (16 %). Den tredje gruppen var frågor som gällde skolan (15 %).

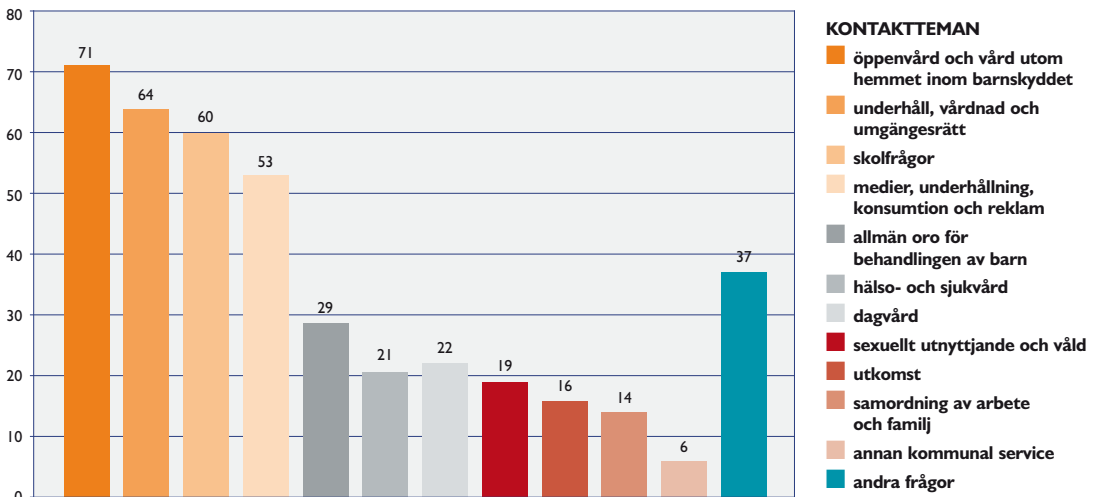
Den fjärde gruppen, dvs. frågor om medierna och reklam, minskade jämfört med föregående år (nu 13 %). År 2006 gjorde den livliga löpsedelsdebatten att flera tog kontakt angående medierna. Då var medierna och reklamen den största temagruppen. Något motsvarande aktuellt fenomen förekom inte under 2007.

Under året togs kontakt totalt 421 gånger. Ungefär 60 % kunde hänföras till de fyra största temagrupperna.

Resten av kontaktfallen fördelade sig i mycket stor utsträckning på samma teman som under tidigare år: allmän oro för hur barn behandlas, hälso- och sjukvård, dagvård, sexuellt utnyttjande och våld, försörjning, samordning av arbete och familj, annan kommunal service samt andra frågor. Bland dessa utökade gruppen allmän oro för hur barn behandlas sin andel, dagvårdens andel minskade däremot jämfört med föregående år.

Gruppen andra frågor krympte 2007 jämfört med föregående år eftersom det inte kom så många upprepade e-postmeddelanden om samma teman från enskilda personer. Detta gjorde också att det totala antalet kontaktfall minskade jämfört med 2006, då kontakt togs 641 gånger.

De teman som framträder i kontakterna 2007 är i stora drag mycket likadana som 2006. I det följande presenteras kort ämnesområdenas centrala innehåll och de slutsatser som dragits om dem. I detta sammanhang går vi igenom de viktigaste temana som ofta upprepas – de enskilda fallen behandlas inte på grund av det stora antalet och temanas stora spridning. Behandlingen av de fall där kontakt togs 2007 fortsätter fortfarande på barnombudsmannens byrå. Barnombudsmannen bedömer på vilket sätt de iakttagelser som gjorts i slutsatserna tas upp i offentligheten eller blir föremål för initiativ som läggs fram för andra myndigheter eller andra aktörer. ●

Barnombudsmannens iakttagelser utifrån medborgarkontakterna

Barnskyddsärenden

- Av de kontakter som togs i relation till servicekvaliteten framgår att kommunernas knappa resurser för socialt arbete, bristande kompetens och personal som ofta byts fortfarande orsakar problem. Vid verkställandet av den nya barnskyddslagen är bristen på kompetenta socialarbetare inom barnskyddsverksamhet ett allvarligt problem. Olika ministerier och kommunerna ansvarar för att problemet åtgärdas.
- Verkställandet av den nya barnskyddslagen bör följas och utvärderas som en helhet inklusive lagens bestämmelser om behandlingstider för barnskyddsanmälningar.
- Utvärdering av, utvecklingsarbete för och övervakning av kvaliteten på vård utom hemmet bör stärkas.
- I det förebyggande arbetet bör hemservice för barnfamiljer och familjearbete stärkas.
- Kommunerna bör reservera tillräckligt med tid för telefonservice i barnskyddsärenden så att rådgivningstjänster kan tillhandahållas på den lokala nivån.

Vårdnad om barn, umgängesrätt och underhåll

- Det uppskattas att cirka fem procent av vårdnadstvisterna tillspetsas och drar ut på tiden. De här utgör ett allvarligt problem för barnens välbefinnande. Förebyggande psykosocialt stöd för parrelationer och familjerådgivning bör ges i större utsträckning. I skilsmässosituationer är det viktigt att betona medling och beaktande av barnperspektivet. Det behövs mer resurser för både barn tillsyn och familjerådgivning inom det sociala området.
- Medel för att bryta vårdnadstvist spiraler bör även sökas inom rättssystemet och genom att utveckla sakkunskap och kompetens hos dess aktörer. Rättprocessen bör bli barnvänligare.
- Justitieministeriets anvisningar om fastställande av underhållsbidrag för barn bör utvärderas.

Skolrelaterade ärenden

- Undervisningsministeriet är på grundval av utvecklingsplanen för utbildning och forskning för åren 2008–2011 skyldigt att följa utvecklingen av hur mycket tid skoleleverna använder för skolvägen och hur skolskjutsar ordnas. Målet är enligt planen att se till att transporttiderna hålls på en rimlig nivå i synnerhet vad gäller de yngre skolbarnen. I en utvärdering av basservicen i länen, vilken publiceras våren 2008, har det i Lapplands län och Östra Finlands län även kartlagts vilka åsikter föräldrarna har om sätten att ordna skoltransporter i de fall där skolvägen är över fyrtio kilometer lång. Barnombudsmannen betonade behovet av att utvärdera sätten att ordna skoltransporter i sitt initiativ till undervisningsministeriet 2006.
- I Sverige och Norge har det genom enkätundersökningar även bedömts hur vanligt det är att lärare betar sig osakligt och att elever utsätts för mobbning. Beroende på kriterierna har 1,7–5 procent av eleverna uppgett att företeelserna förekommer. I Finland kommer motsvarande information att fås genom en s.k. offerundersökning som Polisyrkeshögskolan gör 2008.
- Barnombudsmannen har i samråd med den etiska delegationen för undervisningsbranschen, vilken är verksam i anslutning till OAJ, dryftat icke-yrkesmässiga situationer för lärare och delegationens möjligheter att utfärda tillbörliga anvisningar. Även undervisningsministeriet och kommunerna bör sätta sig in i ärendet.

Media, nöjen, konsumtion och reklam

- Barnombudsmannen har med avseende på statsrådets konsumentpolitiska program, om vilket det fattas beslut i början av 2008, lagt fram förslag till mål i fråga om barn som konsumenter. Som konsumenter har barn rätt till särskilt skydd. Det bör utvärderas om den nuvarande regleringen är tillräcklig.
- Barnombudsmannen har föreslagit att koordineringen av mediefostran förbättras på riksnivå och att den bör bli mer heltäckande. Rådgivning och upplysning om mediebruk bör inte bara riktas till barn utan också till vuxna och fostrare. TV-kanalerna bör i högre grad informera om betydelsen av åldersgränser.
- Kommunikationsministeriet har gett ut en utvärdering av innehållet i inhemska barnprogram 2007. Enligt den innehöll nästan 40 procent av barnprogrammen som sändes på de kommersiella kanalerna klart och tydligt våld. Rundradions barnprogram innehöll inte direkt våld. Utredningen baserar sig på ett initiativ av barnombudsmannen och en adress undertecknad av ungdomar från Keuru 2006. (www.mintc.fi)
- Barnombudsmannen lyfter i sitt påverkningsarbete fram att det finns ett ökat behov av barnprogram och barnmusik på radion.

Övriga frågor

- Vid totalrevideringen av barndagvårdslagen bör målet vara att förminska storleken på vårdgrupperna och säkerställa ett tillräckligt antal anställda.
- I fråga om barndagvårdstjänster bör även behoven hos förvärvsarbetande ensamförsörjare och föräldrar som utför skiftarbete beaktas i samband med att kvälls- och veckoslutsvård ordnas för de yngre skoleleverna. För att åstadkomma detta krävs att staten och kommunerna utför ett mer omfattande utvecklingsarbete än för närvarande.
- Barnombudsmannen framhäver i sina ställningstaganden i anslutning till social trygghet att åldersgränsen för barnbidrag bör höjas till 18 år och fattigdomen hos barnfamiljer bör minskas.
- Föräldrarnas möjligheter till att få ledighet utan lön för att vårda ett sjukt barn bör utvidgas till att omfatta klasserna 1–6 inom den grundläggande utbildningen.
- Funktionsdugligheten hos servicekomplex och rättsprocesser på olika håll i landet i fråga om sexuellt utnyttjande bör utvärderas ur ett barnperspektiv och barnens likabehandling bör säkras.

Del II

UTVECKLINGEN AV BARNENS VÄLFÄRD SAMT BARNENS RÄTTIGHETER

Elina 9 år

Maria Kaisa Aula	• Barnombudsmannens översikt över barnens delaktighet Finland	s. 42
Minna Rasmus	• Tillgodoseende av de samiska barnens rättigheter på sameområdet i Finland	s. 48

Barn har rätt att delta, påverka och bli hörda

Den andra delen av barnombudsmannens årsrapport utvärderar hur barnens välfärd och rättigheter tillgodoses. Huvudtemat denna gång är barns rätt att delta, påverka och bli hörda.

Det finns två orsaker till detta. För det första rapporterar finska staten i juli 2008 till FN:s kommitté för barnens rättigheter om hur barnens rättigheter tillgodoses. Barnombudsmannen anser att det fortfarande finns mycket att göra i Finland när det gäller att i praktiken tillgodose barnens rättigheter att delta.

För det andra är det dags för kommunalval i oktober 2008. Trots att minderåriga barn och ungdomar saknar rösträtt, är de ändå kommuninvånare som har rätt att påverka saker och ting i sin hemkommun redan i dag. Barnombudsmannen påpekar att kommunens beslutsfattare samt de som arbetar med service behöver

ta reda på och lyssna till barns och ungdomars åsikter. Detta gäller såväl dagvården, skolan och barnskyddet som planeringen av miljön och trafiken. Hemkommunen är barnens viktigaste arena för deltagande.

Den finländska lagstiftningen uppmuntrar barnen att delta. Förändringar behövs i de vuxnas attityder och verksamhetskultur när det gäller olika tjänster. Vuxna behöver också know-how om hur man bäst lyssnar till barns åsikter i olika åldrar. Barnens egen kunskap och aktivitet bör värdesättas mera än nu. Samtidigt fostrar det barnen till samhällliga varelser och lär dem att beakta andras åsikter.

Barnombudsmannen utvärderar i sin artikel situationen när det gäller barns deltagande i Finland samt samlar de gemensamma temana för artiklarna i årsrapporten.

Barnombudsmannens förslag för att främja barns delaktighet och möjligheter att bli hörda:

- Barn och föräldrar behöver mera tid tillsammans, något som stöds av t.ex. kortare arbetstid för föräldrarna.
- Vuxna som arbetar med service samt beslutsfattarna behöver mera utbildning i växelverkan med barn och ungdomar i olika åldrar.
- Också planerare och beslutsfattare inom kommunernas tekniska väsende och planläggning behöver kunna lyssna till barn.
- Tillräckligt små undervisnings- och vårdgrupper i skolor och inom dagvården gör det lättare för barnen att få sin röst hörd.
- Elevkårer bör inrättas i alla skolor.
- Skolledningens uppgift är att etablera en kultur där elevkåren och dess styrning värdesätts.
- Kontakterna mellan skolan och ungdomsarbetet bör intensifieras.
- Barns möjligheter att uttrycka sig själva genom konst och kultur bör stödjas.
- Barnriksdag och ungdomsfullmäktige eller motsvarande bör inrättas i varje kommun, och få de vuxnas stöd och hjälp med påverkningsarbetet.
- Barn och ungdomar bör informeras om kommunens verksamhet på ett språk som de förstår.
- Kommunerna bör utreda barnens och ungdomarnas egna åsikter när de gör upp välfärdsplaner enligt barnskyddslagen.
- Det är nödvändigt att främja barns möjligheter att få sin röst hörd i medierna.
- Rättegångsprocessen bör utvecklas så att den bättre beaktar barns och ungdomars utvecklingsnivå.
- Rätten att delta tillkommer också invandrabarn, funktionshindrade barn samt barn i institutioner.

Barnombudsmannens översikt över barnens delaktighet Finland

MARIA KAISA AULA
BARNOMBUDSMAN

För att barnen i större utsträckning än nu ska få delta i avgöranden som gäller dem själva hemma samt i skolan och i fråga om annan service, måste de vuxnas attityder förändras. De vuxna måste inse att barn ofta har en annan prioritetsordning än vuxna. De vuxna måste ge tid och se över sitt eget sätt att agera. För att stödja barnens delaktighet behöver vi vuxna som värdesätter barnen, hinner lyssna på dem och är villiga att diskutera med dem. Också ungdomarna behöver vuxna som tar emot och beaktar deras åsikter. Sakkunnigartiklarna som hänvisas till i följande är inkluderade på den finskspråkiga upplagen.

Sofia 10 år
"Mitt rum är mysigt: tapeter, min säng,
min dvärghamster, min stol."

FN:s barnkonvention är en människorättskonvention som är rättsligt bindande för Finland. Dess principer sammanfattas ofta i tre punkter. Barn har rätt till skydd. Barn har rätt till tillräckliga resurser. Barn har rätt att delta. Skydd och deltagande går alltså hand i hand i konventionen. Ett barn har rätt att vara litet, skyddat och tryggt men samtidigt har barnet rätt att vara aktivt och få sina åsikter beaktade.

Skyddsaspekten på barnens välfärd är relativt välkänd och välbekant i Finland. Däremot är rätten att delta och påverka inte känd på samma sätt.

Enligt FN-konventionen omfattar deltagande

- 1) barns rätt att fritt uttrycka egna åsikter,
- 2) vuxnas skyldighet att beakta barns åsikter med hänsyn till barnets ålder och mognadsgrad samt,
- 3) barns rätt att bli hörda även i rättsliga och administrativa åtgärder som berör dem.

Barnkonventionen betonar att det i första hand är föräldrarna som ansvarar för barnets fostran och att staten är skyldig att stödja föräldrarna. Också fostran till delaktighet är alltså i princip föräldrarnas skyldighet. Barn har rätt att bli hörda och delta även i beslutsfattandet i hemmet.

Barn bör behandlas jämlikt. Rättigheterna tillkommer alla, dvs. t.ex. barn som tillhör olika språkliga eller kulturella minoritetsgrupper och ursprungsfolk, invandrabarn, funktionshindrade, barn som omfattas av barnskyddet eller bor i institutioner.

En pretentiös utgångspunkt för FN-konventionen är att barnens bästa ska prioriteras när beslut fattas. Det förutsätter att man bättre förutser och utvärderar har olika beslut påverkar barnen. Bedömningen av beslutens konsekvenser för barnen förutsätter också att barnens och ungdomarnas egna åsikter utreds som grund för besluten.

Det barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Artikel 12 i FN:s barnkonvention

Grundlagen påminner om barnens sätt att agera och tänka

Barns rätt att delta har på ett bra sätt tagits in i finsk lagstiftning. Lagstiftningen stödjer på många sätt barns delaktighet och inflytande i kommunen samt i synnerhet i skolan. Barnkonventionens förpliktelse syns för det första i Finlands nya grundlag, som antogs vid millennieskiftet. Enligt 6 § i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

Grundlagen begränsar inte barns delaktighet till vissa åldrar. Den förpliktar beslutsfattarna samt dem som arbetar med service i anslutning till fostran och vård att sätta sig in i barnets utveckling och anpassa sätten att delta till den. För att barnen ska kunna delta och bli hörda på riktigt, behövs det mera information om det sätt att agera och tänka som är utmärkande för barn. De verksamhetsformer som är bekanta för vuxna lämpar sig sällan för barn. Det krävs mod att låta även små barn berätta om sin egen värld. Docent Liisa Karlsson skriver om detta i sin artikel i årsrapporten på finska.

Reeli Karimäki fördjupar sig i sin artikel i den värld där barnen själva är aktiva och leker. Också för skolbarn är leken barnets sätt att bearbeta saker. Leken kan ge gestalt eller form åt barnets tankar,

erfarenheter och känslor. Hon betonar behovet av att lyssna noga på barnen, eftersom de vuxna genom den offentliga debatten och forskningen hela tiden skapar en bild av barnen och barndomen.

Sirkku Niemelä berättar i sin artikel om metoder att diskutera föräldrarnas svårigheter och kriser med barnen. Oberoende av familjens svårigheter har barnen rätt att vara barn och leva samma liv som sina jämnåriga. Man kan närma sig även bekymmer på ett språk som barn förstår.

Ungdomslagen har gett flera påverkargrupper

FN-konventionens skyldigheter och grundlagens riktlinjer för barns delaktighet sys i ungdomslagen och barnskyddslagen, som stiftats under 2000-talet. Enligt ungdomslagen (8 §) som trädde i kraft 2006 ska kommunerna höra barn och unga i ärenden som berör dem. Dessutom är det skäl att komma ihåg att kommunallagen och förvaltningslagen inte begränsar skyldigheten att informera om kommunens service, ta reda på kommuninvånarnas åsikter eller ordna rådgivning om service till myndiga. Ungdomslagen har satt fart på i synnerhet inrättandet av barns och ungdomars påverkargrupper, ungdomsfullmäktige och barnens riksdag i kommunerna.

Anu Gretschel och Tomi Kiilakoski dryftar i sin artikel barnen som aktiva kommuninvånare. De anser att det krävs många förändringar i kommunernas verksamhet för att barnen ska uppmärksammas som kommuninvånare. Det räcker inte med att inrätta påverkargrupper. Beslutsfattarna bör samtidigt dela ut information till barn och ungdomar på ett språk som de förstår. För det andra bör det i kommunerna finnas vuxna som stöder delaktigheten och som har fått tillräcklig utbildning i att arbeta tillsammans med barn och ungdomar. För det tredje behövs det en verksamhetskultur där barn och ungdomar har möjlighet att faktiskt delta i diskussioner som berör dem själva.

Minna Rasmus berättar i sin artikel om hur samiska barn och ungdomar som bor på sameområdet ser på sin egen välfärd och sina rättigheter. De samiska barnen är kommuninvånare men samtidigt också medlemmar i det egna autonoma området.

Sametinget, som ansvarar för samernas autonomi, måste utveckla egna metoder att kartlägga och beakta barns och ungdomars åsikter.

Barnen med i planeringen av barnskyddet

I barnskyddslagen, som trädde i kraft i början av 2008, har man väsentligt stärkt skyldigheterna att utreda barnens egen åsikt och att höra barnen. Inom barnskyddet, liksom inom andra tjänster för barn och ungdomar, har vuxna experter på barns utveckling och fostran fört barnens talan. Den nya lagen medför mycket detaljerade skyldigheter att höra barn och unga när man bereder och fattar beslut om individuella och familjespecifika barnskyddsåtgärder som berör dem. Lagen medför dessutom på samma sätt som ungdomslagen skyldigheter att beakta barnens åsikter även när barnskyddstjänsterna utvecklas.

Mikko Oranen beskriver i sin artikel barns delaktighet inom barnskyddet såväl som klienter som utvecklare av verksamheten. Barn som omfattas av barnskyddet behöver skydd men också möjlighet att delta i behandlingen av ärenden som gäller dem. På barnskyddets område har det under 2000-talet utvecklats många nya arbetsrutiner som stödjer barnens deltagande. Det finns fortfarande mycket litet information om dessas inverkan på det praktiska barnskyddsarbetet.

Minst utvecklingsarbete och erfarenheter finns det enligt Oranen om hur barnen kan delta i planeringen och utvärderingen av barnskyddstjänsterna. Barn som är klienter hos barnskyddet har dock mycket erfarenheter av servicen, som man kan diskutera även på ett allmänt plan. Dessa erfarenheter bör beaktas när kommunerna gör upp sina planer enligt 12 § i barnskyddslagen för hur barnskyddet ska ordnas och utvecklas.

Barnkonventionen betonar att barn bör höras i domstolarna men också att rättsprocessen bör anpassas till de behov som följer av barnens ålder och mognadsgrad. Den vanligaste saken som behandlas i domstol och som berör barn är skilsmässa mellan föräldrarna, då föräldrarna inte kan komma överens om vårdnaden om barnet och umgängesrätten.

Forskningsdirektör Marjukka Lasola bedömer i sin artikel att det varje år avgörs ungefär 2 000 tvister som gäller vårdnaden om barn i tingsrätterna. Antalet svåra s.k. vårdnadstvistespiraler är ungefär 500. Majoriteten av dessa familjer har också varit klienter hos barnskyddet. Bråk skadar allvarligt den psykiska hälsan hos barn som tillhör denna grupp. Barnets röst blir inte hörd i dessa tvister. Marjukka Lasola föreslår att det vid sidan av effektivare socialt arbete och medling också behövs nya rättsliga metoder för att bryta vårdnadstvistespiralerna.

En annan grupp vid sidan av barnskyddsklienterna som ofta befinner sig i en utsatt situation är invandrabarnen. Anne Alitolppa-Niitamo bedömer i sin artikel problemen när det gäller att tillgodose invandrabarnens rättigheter i Finland. Invandrarna saknar ofta röst, språk och nödvändiga nätverk för att kunna delta och påverka. Beslutsfattarna eller de som tillhandahåller service har inte heller alltid tillräckliga kunskaper om invandrabarnens annorlunda behov. Det är viktigt att utöka informationsåtervinningen, forskningen samt växelverkan mellan de yrkesutbildade personer som arbetar med servicen och invandrabarnen, -ungdomarna och deras familjer.

Skolan är det viktigaste forumet för inflytande

Skolan är det viktigaste av de lokala forumen där barnen kan påverka. De riksomfattande grunderna för läroplanen (2004) beaktar barns deltagande på ett lovvärt sätt. Målet som skrivits in är att utveckla de färdigheter som stärker grundskolelevernas delaktighet. Läroplansgrunderna noterar elevernas rätt att påverka och ta ansvar för skötseln av gemensamma ärenden i både skolan och det egna lokalsamhället, alltså t.ex. i hemkommunen.

År 2007 trädde en lagändring i kraft som stärker elevkårens ställning inom den grundläggande undervisningen. Enligt den ska eleverna även i grundskolan ha möjlighet att t.ex. via elevkåren uttrycka sin åsikt om frågor som hänför sig till skolans verksamhet och som berör eleverna gemensamt.

I praktiken kan skolan på flera sätt fungera som forum för barnens deltagande och inflytande i kom-

munen. Skolan kan för det första fungera som ett exempel på en gemenskap där de vuxna har tid att lyssna på barns åsikter och beakta barnet i vardags-situationer. Exempel på deltagande i skolsamfundet är också stödelevsverksamhet, kamratmedling, utgåvande av en skoltidning eller hobbyklubbar.

Skolornas elevkårer gör barnen som grupp synliga i skolans beslutsfattande samt ger kontinuitet åt inflytandet. Elevkårerna har traditionellt koncentrerat sig på att arrangera fester och evenemang, vilket stärker gemenskapen och vi-andan i skolan. Dessutom bör skolans ledning och lärarna aktivt använda elevkårerna som diskussionspartner och även för att kartlägga barnens åsikter. Temana kan ha att göra med t.ex. undervisningsmetoderna och -innehållet, ordningsregler, kampen mot mobbning, skolmaten eller lösningar som gäller skolgården och skolans inredning.

Också skolans undervisningsinnehåll kan vara engagerande. I synnerhet undervisningen i samhällslära bör erbjuda barnen och ungdomarna möjligheter att tillämpa de färdigheter de lärt sig i praktiken. Också flera andra av skolans ämnesområden kan genomföras på ett engagerande sätt. Till dem hör hälso- och konsumentfostran, trafikfostran och miljöfostran.

Skolan erbjuder i bästa fall också en kanal för att förmedla barnens åsikter vidare i hemkommunen eller bostadsområdet. Flera kommuners påverkargrupper, dvs. Barnens Riksdag och ungdomsfullmäktige, bygger redan nu på elevkårsgrund. Stärkta kontakter mellan skolan och ungdomsarbetet kan också stödja barns deltagande på ett bredare plan i planeringen av frågor som berör hembyn, förorten eller kommunen. Det är också bra att se elevvårdspersonalen som en del av nätverket för barnens deltagande i skolan.

Deltagandet i skolan har också främjats på flera olika sätt under de senaste åren. Exempelvis i undervisningsministeriets projekt Engagerade elever – en samverkande skola deltog nästan hundra kommuner åren 2003–2007. Inom ramen för projektet stöddes elevkårsverksamheten i skolorna, en engagerande verksamhetskultur samt skolans inriktning på inflytande i närsamhället. Målen har varit desamma

för Utbildningsstyrelsens Barn- och Ungdomsforum samt projektet Framtidsfostran som startade 2007. Elevkårsverksamheten i högstadierna har avancerat bäst. Det finns fortfarande mycket att göra när det gäller lågstadieelevernas möjligheter att delta.

Förändringen mot en skola som uppmuntrar barnen att delta kan stödjas och påskyndas framför allt inom lärarutbildningen. För att stödja barnens delaktighet behövs förutom fungerande strukturer även en positiv atmosfär inom hela lärarkåren samt också stöd och uppmuntran från skolans ledning (Manninen 2007). Också styrningen av elevkårsverksamheten och deltagandet i den bör stärkas inom skolsamfundet.

Barn som påverkare av den fysiska miljön

För barnen är den fysiska miljön en bra och trygg hörnsten i livet. Barnet lever och upplever med alla sinnen gårdsplanen där hemma, vägarna, parkerna och skogarna i omgivningen, skolans och daghemmets gårdsplan och lokaler. I den enkät om skoltrivseln som barnombudsmannen gjorde bland elevkåren tog barnen särskilt ofta upp saker i anslutning till gårdsplanen och inredningen. En trivsamt, sund och trygg miljö är också ett sätt att visa uppskattning för barnen och barndomen. Utbildning i att beakta barnens åsikter behövs alltså förutom inom social- och skolväsendet också inom kommunernas tekniska väsende.

Marketta Kyttä tar i sin artikel upp exempel på bästa livsmiljöer för barn i städerna och på landsbygden samt metoder för att ta reda på barns åsikter. I en bra livsmiljö finns det möjligheter för barn att röra sig självständigt och många möjligheter till aktiviteter. Med tanke på barnens möjligheter att röra sig är det viktigt hur skolor, daghem och lekpark samt cykel- och gångvägar är placerade. Möjligheter till aktiviteter erbjuder i synnerhet grönområden, skogar och parker i närheten av bostäderna. I Finland finns det fortfarande många bostadsområden som är bra för barn och som borde bevaras.

Realiseras de goda bestämmelserna i praktiken?

Bestämmelserna om barns delaktighet och inflytande i Finland tycks alltså vara tämligen bra. De utgör inte något hinder för att utveckla barnens delaktighet. Problemen gäller mera det praktiska deltagandet samt sätten att arbeta med olika former av service i vardagen. Skillnaderna i barns och ungdomars påverkningsmöjligheter mellan olika kommuner är stora. Kommunala tjänster vid sidan av skolan som är viktiga för barnen är idrotts- och fritidstjänsterna samt biblioteket. I synnerhet när det gäller dessa borde det utvecklas metoder att höra barnen som kunder.

Mest kunskaper om erfarenheterna av barns delaktighet har man från skolan. I enkäten om skolhälsoan upplevde i medeltal hälften av högstadieleverna och 40 % av gymnasieeleverna (2005/2006), att deras åsikter inte beaktas när skolarbetet utvecklas. Samma år upplevde varje tredje pojke och 29 % av flickorna i högstadiet att de inte får sin röst hörd i skolan. I gymnasiet upplevde var femte att han eller hon inte får sin röst hörd i skolan. (Pietikäinen 2007).

Barns och ungdomars påverkningsmöjligheter i skolan har jämförts i den internationella CIVIC-undersökningen (Suutarinen 2000, 2002). De finländska ungdomarna har i sig goda baskunskaper om samhället och inflytande. Däremot är deras bedömning av sina praktiska påverkningsmöjligheter i skolan enligt den enkät som genomfördes 1999 mera pessimistisk än det internationella genomsnittet. Finland har inte varit med i de senaste CIVIC-jämförelserna. I de andra nordiska länderna deltar ungdomarna enligt Suutarinen mer än dubbelt så mycket i elevkårsverksamhet eller skolans beslutsorgans arbete som i Finland. Det finns alltså fortfarande utrymme för förbättring.

Många olika sätt att delta

Delaktighet och inflytande är inte bara beslut om olika saker. Delaktighet inbegriper många olika saker på olika nivåer liksom på ett kontinuum (Oranen 2006, Thomas 2002). Delaktighet börjar med valet

om barnet ska delta eller inte. Den inbegriper möjlighet att få information och möjlighet att påverka processen. Delaktighet inbegriper möjlighet att uttrycka sig själv samt att enligt behov få stöd och hjälp med att uttrycka sig själv. Slutligen omfattar delaktighet också möjlighet till självständiga beslut. Barnet ska ha rätt att i olika skeden välja sitt eget sätt att delta och också låta bli att delta.

Barnen skiljer sig också från varandra. Alla barn är inte intresserade av samma slags inflytande. Johanna Kiili (2006) har i sin avhandling hittat olika typer av "barnpåverkare". Kiili indelar barnen i typerna förändringsvilliga, kritiska, aktiva och barncenterade. De förändringsvilliga och kritiska vill påverka tillsammans med vuxna när det gäller både stora saker i närmiljön och små vardagliga saker. För de aktiva är det viktigast att det händer något och att de får göra något. De barncenterade förhåller sig avvaktande till vuxna och vill agera tillsammans med barn. När det gäller deltagande måste man komma ihåg att barnen har olika behov och önskemål.

För att främja barnens deltagande hemma, i skolan och även när det gäller annan service krävs i första hand att de vuxnas attityder förändras. De vuxna måste inse att barn kan tänka smart och att barn ofta har en annan prioritetsordning än vuxna. Av de vuxna krävs tid och att de förändrar sitt sätt att arbeta. För att stödja barns deltagande behövs det vuxna som värdesätter barnen, hinner lyssna på dem och som är villiga att diskutera med dem. Också ungdomarna behöver vuxna som tar emot och beaktar deras åsikter.

Vuxna behöver särskilda färdigheter och beredskap att arbeta tillsammans och faktiskt beakta barnens erfarenheter. I bästa fall är förhållandet mellan den vuxne och barnet interaktivt. Interaktion betyder att agera tillsammans så att den vuxne och barnet har egna synvinklar och uppgifter. (Oranen 2006.)

Kulturverksamheten för barn och ungdomar är ett led i uppmuntrandet och stödjandet av barnens delaktighet och möjligheter att uttrycka sig själva. Barn kan uttrycka sina åsikter på många olika sätt t.ex. i form av teckningar eller skådespel. En bild kan säga mer än tusen ord. Alldeles små barns åsikter

har på ett lyckat sätt insamlats med hjälp av den s.k. sagometoden. Liisa Karlsson berättar om detta i sin artikel.

Delaktighet betyder inte att beslutsansvaret överförs på barnen när det inte är förenligt med deras ålder och utvecklingsnivå. Även om ett beslut inte skulle överensstämma med barnets åsikt kan barn och ungdomar sätta värde på att de har tillfrågats. Barn och ungdomar borde få respons på vad deras åsikter har påverkat och hur de har beaktats.

Delaktighet ger kraft åt och befäster samhället. I bästa fall ger delaktighet också individen en känsla av att "jag är viktig som barn". Den gör inte barnen lillgamla utan sätter värde på den kunskap och det uttrycksätt som överensstämmer med barnet egen ålder och utvecklingsnivå. Barns och ungdomars delaktighet och inflytande får också vara roligt.

Bättre delaktighet från barnens och ungdomarnas sida är säkert också nyttigt för kommunen. Den information som barn och ungdomar ger om kommunens service eller skolans vardag leder till bättre beslut. Att deltagande i kulturen växer fram redan i skolan fostrar barn och ungdomar till bildade och ansvarsfulla finländare som är intresserade av sitt närsamhälle och dess välfärd.

Om barnets åsikt värdesätts finns det tid att lyssna till den och om barnet ges ansvar lär det sig också att ta ansvar. Det är också fråga om en mera omfattande medborgarfostran. Medborgarfärdigheterna är en del allmänbildningen, som ger färdigheter att leva i samhället och beakta andras åsikter samt till växelverkan. •

OBS!

Artiklarna som hänvisas ovan är publicerade in den finskspråkiga upplagen.

(Social- och hälsovårdsministeriens publikationer 2008:20 www.lapsiasia.fi)

Tillgodoseende av samiska barns rättigheter i sameområdet i Finland

MINNA RASMUS

FILOSOFIE MAGISTER MINNA RASMUS ÄR HEMMA FRÅN YLÄ-TENO. JUST NU BOR HON I ULEÅBORG DÄR HON ARBETAR SOM FORSKARE VID GIELLAGAS-INSTITUTET VID ULEÅBORGS UNIVERSITET. HON SKRIVER SIN DOKTORSAVHANDLING OM SAMERS ERFARENHETER AV ATT BO PÅ INTERNAT.

Största delen av de unga samerna upplever sitt samiska ursprung som något mycket positivt och de har en stark samisk identitet. Till detta har i synnerhet bidragit det långsiktiga arbetet för undervisning i och på samiska. Barnombudsmannens byrå genomförde hösten 2007 en enkät i samernas hembygdsområde med vars hjälp man samlade in barns och ungdomars åsikter om och erfarenheter av faktorer som påverkar deras välbefinnande.

De flesta av ungdomarna som deltog i barnombudsmannens undersökning var stolta över att vara samer. Den tid är förbi då man dolde sitt samiska ursprung till och med för sina bästa vänner. Decenniers arbete för undervisning i och på samiska har uppenbart stärkt de unga samernas identitet. Ungdomarna var ändå medvetna om att det inte alltid har varit så. Föräldrarna har inte undanhållit barnen från sina upplevelser i skolan och på internatet. Även om de flesta är stolta över att vara samer har en del svårt med sin etniska identitet. De ungdomarna skriver att det samiska inte betyder någonting för dem.

Att tillägna sig det samiska språket och en samisk identitet har blivit ett medvetet val för allt flera. De stora språken och den internationella kulturen dominerar miljön på alla sätt. Dagens same lever i en miljö där språk och kulturer möt. Nästan alla samer är numera två- eller rentav trespråkiga. (Aikio-Puoskari 2002: 104.)

De ungdomar som intervjuades i smågrupp berättade att samer inte diskrimineras. Detta kan tolkas som att öppen diskriminering inte längre verkar finnas. Bara två av dem som intervjuades berättade att de någon gång blivit mobbade på grund av sitt etniska ursprung. Annars hade ungdomarnas enbart positiva erfarenheter av att vara samer.

Barnombudsmannens byrås utredningar 2008: I. 54 sidor.

Minna Rasmus:

"Sápmelašvuohta lea dego skeaŋka"
"Saamelaisuus on kuin lahja"

(*"Att vara same är som en gåva"* Samiska barns välfärd och tillgodoseende av deras rättigheter i Finlands sameområde)

Sameungdomarna är fästa vid sin hembygd: något under 70 % ville inte bo söder om Rovaniemi. Av dem som besvarade enkäten ville 42 % tillbaka norrut efter avslutad utbildning, 25 % vill bo i Rovaniemi. Ungdomarna såg Rovaniemi som ett bra alternativ, för att det ligger i Lappland och inte alltför långt hemifrån.

Ungdomarna sade sig särskilt uppskatta den rena naturen, lugnet, tryggheten och snön i norr. I många av formulären nämndes också renskötseln, det samiska språket och släkten. På basis av svaren kan man påstå att nästan alla unga samer uppskattar sin hembygd. Bara en av dem skrev att det inte finns någonting som är bra i norr. Ungdomarna oroar sig mycket för om de ska få arbete uppe i norr efter studierna. Vill man att sameområdet ska vara bebott borde staten sköta regionalpolitiken så att samerna om de önskar kan återvända till sina hemtrakter.

Ungdomarnas och deras föräldrars välbefinnande

Merparten av ungdomarna i undersökningen hade det bra. Detsamma gällde deras föräldrar – nästan alla var nöjda med sin livssituation. Men man bör beakta att några ungdomar höll sig utanför utredningen och ville inte delta i enkäten. Bland dem som intervjuades fanns t.ex. ett enda samiskt barn som blivit omhändertaget.

Största delen av familjerna mår bra men i gruppen fanns ungdomar vars föräldrar dricker. Problemet berör 9 % av barnen. Eftersom frågorna var öppna kan andelen i verkligheten vara större. Inga frågor ställdes om föräldrarnas alkoholbruk utan ungdomarna skrev om det på eget initiativ. Fast ungdomarna skrev om föräldrarnas drickande tyckte de ändå att allt var bra hemma. Ingen av dem nämnde vem som sköter om dem när en förälder eller bägge är onyktra.

Undersökningar av hela Finlands befolkning 1994 och 2004 visar att vart tionde finländskt barn växer upp i en familj där föräldrarnas missbruk ger barnen akuta och bestående skador av varierande grad (Peltoniemi 2005). Det borde göras en uppföljande utredning för att ta reda på hur stor del av de samiska

barnen som faktiskt växer upp i missbrukarfamiljer. Barn kan känna sig otrygga också då föräldrar tillfälligt och ogenomtänkt använder alkohol.

I Finland har hittills gjorts två examensarbeten om samernas alkoholbruk (Laakso 2004, Näkkäljärvi 2006). Ingen omfattande forskning har gjorts i ämnet. Den nordligaste A-kliniken finns i Kemijärvi, dit det är flera hundra kilometer från sameområdets nordligaste byar. Den nordligaste platsen där institutionsvård ges är Lapin päihdekliniikka (Lapplands missbrukarklinik) i Muurola, 25 kilometer söder om Rovaniemi. Missbrukarvården i sameområdet borde förbättras.

Skolornas roll i sameområdet

De roll skolorna i sameområdet spelar som upprätthållare av de samiska språken och samekulturen är obestridlig. Sedan början av 1990-talet har finska staten starkare än tidigare stött samiskspråkig undervisning och produktionen av läromedel på samiska. Dessutom är skyldigheten att ordna undervisning i och på samiska i sameområdet stadgad i lag. Varje år deltar omkring 500 barn i undervisning på samiska. Inom grundskolan studerar cirka 150 elever antingen helt eller i huvudsak på samiska. I högstadiet läser ungefär 30 elever samiska som modersmål.

Trots att de samiska barnens rätt till sitt språk garanteras i lag är de alltjämt sinsemellan mycket ojämnt behandlade när det gäller undervisningen i och på samiska. En del av dem får två timmar i veckan undervisning via webben, medan andra kan läsa nästan alla skolämnen på samiska.

Den samiska undervisningen saknar kontinuitet. Det råder brist på behöriga samiskspråkiga ämneslärare. Ett annat problem är att elever som läst exempelvis biologi på nordsamiska genom hela sin skoltid inte får skriva ämnet på samiska i studentexamen.

Det mest överraskande undersökningsresultatet var ändå att de samiska barnen knappt ges någon undervisning i sitt eget, i dag i fyra länder spridda folks historia. Att man inte undervisar i samernas historia beror enligt de intervjuade lärarna och rektorerna delvis på att ämnet saknas i läroplanen. Ett annat skäl som anfördes är att det inte finns läroböcker i

samernas historia. Detta innebär att samiska barn under 12 år i skola på samiska knappt alls ges någon undervisning i samernas historia, varken den lokala eller den allmänna. Under skolåren får eleven lära känna alla andras historia, men inte sitt eget folks.

De landsomfattande grunderna för läroplanen den grundläggande utbildningen som godkänts av Finlands undervisningsministerium (1.8.2006) förutsätter att man i undervisningen av samiska elever beaktar att samerna är en urbefolkning med eget språk och egen kultur. Enligt planen ska undervisningen stöda dessa elevers ursprungliga identitet och ge dem möjlighet att lära sig sitt eget språk och utveckla sin språkliga färdighet. Den ska också främja kännedomen om den egna kulturen, historien och samernas nordiska samarbete samt kunskapen om samerna som folkgrupp och som ett av världens ursprungsfolk. I praktiken har grunderna för läroplanen inte tillämpats på de läroplaner som för varje enskild skola utarbetats av kommunerna och skolorna i sameområdet.

Sameungdomarnas fritid

De unga samerna var nöjda med bl.a. kamraterna, möjligheterna att jaga och fiska, utbudet av fritidssysselsättningar, ungdomsgården, församlingens klubbar och läger. De var missnöjda med bristen på klubbverksamhet och fritidssysselsättningar och klagade över ensamheten.

De allra flesta svaren handlade om bristen på utrymmen för ungdomar. Det fanns tydliga regionala skillnader i svaren. Ungdomarna på centralorterna (Ivalo, Hetta, Utsjoki) var nöjdare med sin fritid än de som bor på annat håll. På de nämnda orterna hade ungdomarna större möjligheter till fritidssysselsättningar än de som bor i mindre samhällen. Ungdomslokaler efterlystes i största delen av sameområdet.

Mest har kommunerna ordnat aktiviteter som har med idrott och motion att göra. Ungdomarna var mycket nöjda med fritidsverksamheten där sådan ordnades. Men de nämnde också byar där kommunen inte arrangerar någon klubbverksamhet alls. Ingen av ungdomarna nämnde samiskspråkiga klubbar i sina svar, men få hade väl ens en sådan

önskan. Ungdomar som inte får ledd verksamhet ens på finska kanske inte tänker på att fordra sådan på sitt modersmål.

I ett svar önskades teater på samiska. I ett par av gruppintervjuerna önskade ungdomarna att hembyn skulle få ett bibliotek. Bibliotek finns på centralorterna men inte ute i byarna. Vissa byar har tillgång till bokbuss. En av dem är Kilpisjärvi dit bussen kommer en gång i månaden.

Minoriteter inom minoriteten

Av samegrupperna är enare- och skoltsamerna speciellt sårbara när det gäller språket. Den yngsta personen som talade enaresamiska som modersmål 1998 var 12 år gammal. Ingen under skolåldern talade språket. (Aikio 1999: 59.) På tio år har situationen dock förbättrats. Språkkunskaperna hos barn under skolåldern har stimulerats med en metod som kallas språkbo, som utgår från en språkminoritets situation. Syftet är att återuppliva ett eget språk som brukas bara litet eller inte alls i barnets hem eller övriga omgivning. I språkboet utökar och aktiverar vuxna som kan språket barnets språkkunskaper med hjälp av vardagssysslor, lek och hobbyverksamhet. Grundprincipen är att allt sker på språkbadsspråket.

I början av 2008 samlade det enaresamiska språkboet 11 barn, av vilka några hade börjat skolan. Enligt språkboets ledare Ritva Kangasniemi finns det tre personer under skolåldern som talar enaresamiska som modersmål. Kangasniemi uppskattar att ungefär 20 personer mellan 7 och 18 år talar enaresamiska och av dem är största delen tvåspråkiga. (Kangasniemi 2008.) Inalles finns i dag omkring 360 personer som talar enaresamiska (Olthuis 2008).

Också för skoltsamerna var språksituationen kritisk på 1990-talet. De yngsta som talade skoltsamiska som modersmål var för det mesta över 50 år. (Aikio 1999: 59.) Undervisningsrådet Satu Mosnikoff (2008) uppgav att det 2008 finns tre personer under 8 år som talar skoltsamiska som modersmål. Hon uppskattar att det finns omkring tio personer under 18 år som talar språket. Största delen av dem är tvåspråkiga. Både Kangasniemi och Mosnikoff säger att språkboets verksamhet spelar en mycket stor roll

i återupplivandet av enare- och skoltsamiskan. Det finns planer på ett skoltsamiskt språkbo i Keväjärvi (13 kilometer öster om Ivalo). Anslaget är redan beviljat men man söker ännu en ledare och en lämplig plats.

Utanför hembygdsområdet

Ett kapitel för sig är de samiska barn som bor utanför samernas hembygdsområde. Enligt sametinget (2008) var 70 % av de samiska barnen under 18 år bosatta utanför hembygdsområdet 2007. I projektets inledande skede tog två föräldrar kontakt med projektarbetaren och frågade varför man inom projektet inte intervjuar barn och unga utanför sameområdet. Orsaken är att den finansiering som EU och länsstyrelsen i Lapplands län beviljat för projektet endast gäller sameområdet.

Enligt den gällande lagen om grundläggande utbildning kan/bör undervisning i och på samiska ges i samernas hembygdsområde. Lagen nämner inte utanför området bosatta samiska barns och ungdomars rätt till undervisning i och på sitt modersmål. Men bl.a. Uleåborgs stad samt kommunerna Haukipudas och Oulunsalo har på föräldrarnas begäran erbjudit samiska barn möjlighet att läsa samiska i grundskolan.

De utanför samernas hembygdsområde i Finland bosatta samiska barnens och ungdomarnas rätt till eget språk och egen kultur beaktas inte helt. Denna brist i deras språkliga och kulturella rättigheter strider dessutom mot artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt den har ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning rätt att ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk. Artikeln indelar inte barnen enligt boningsort och begränsar inte rätten enbart till sameområdet.

Utmaningar i framtiden

Syftet med enkäten var att ge samiska barn och ungdomar möjlighet att berätta vad de önskar av de lokala och nationella beslutsfattarna. Hittills har det gjorts fyra undersökningar om samiska barns och ungdomars och deras föräldrars hälsa och välfärd: en i norra Finland på 1960-talet och tre i Norge på 1990-talet (Kvernmo 2004: 224). Eftersom saken har undersökts så litet har Finlands, Sveriges och Norges

Enkät bland samiska barn

■ Hösten genomförde barnombudsmannen en enkät som riktades till samiska barn och ungdomar och med vars hjälp man ville få fram barnens och ungdomarnas åsikter om och erfarenheter av faktorer som påverkar deras eget välbefinnande. Målet var att få information om hur samiska barns rättigheter tillgodoses och stärka barnens möjligheter att bli hörda såväl nationellt som genom samernas egen autonomi. ●

undersökningar gett ny och behövlig information om samiska barns och ungdomars förhållande i de nordiska länderna.

Största delen av de samiska ungdomar som deltog i enkäten och deras föräldrar var intresserade av projektet. Särskilt bra ansågs det vara att projektarbetaren besökte alla skolor i sameområdet. Bara i en skola var det svårt att få ungdomarna att intressera sig för undersökningen. En del av ungdomarna konstaterade att inga förbättringar utlovas fast deras åsikter kartläggs. En lärare i samma skola sade att deras skola hela tiden besöks av forskare men ändå händer det ingenting konkret. Läraren önskade att de pengar som går till

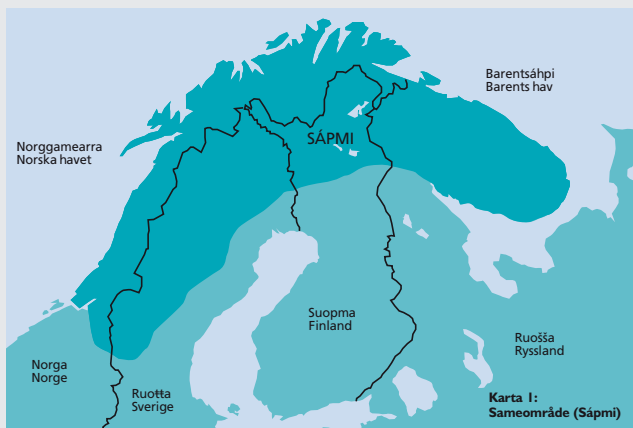
projekt skulle användas för att förbättra saker och ting: Projektresultaten måste omsättas i praktiken.

Undersökningen bör ses som en preliminär kartläggning. De öppna frågorna gör att många välfärdsproblem inte uppmärksammas. I undersökningen har det ändå framkommit saker som man borde kunna påverka på politisk nivå. Det vore också viktigt att ytterligare utreda hur föräldrarnas alkoholproblem inverkar på samiska barns och ungdomars välbefinnande. Också levnadsförhållandena för omhändertagna barn som placerats utanför hembygdsområdet borde undersökas. I hurudana familjer växer dessa barn upp i dag och beaktas deras kulturella bakgrund när man försöker hitta familjehem? Det vore också viktigt att undersöka sexuellt utnyttjande av barn. I norra Norge har det framkommit flera fall av sexuellt utnyttjande av barn som har chockat samebyarna i norr. Uppdagade och

misstänkta fall av utnyttjande har fått stora rubriker och diskuterats i offentligheten. Det samiska samhället och de samiska institutionerna har varit tvungna att ta ställning till saken. Bland samerna i Finland är ämnet fortfarande tabu – såväl i det samiska samhället som bland beslutsfattarna.

Sociala problem bland samerna har undersökts endast litet. Det är alltid en svår och utmanande uppgift att undersöka problem inom en liten minoritet. Rädslan är stor för att det samiska samhället ska stämplas. Under projektet fördes också en diskussion med vuxna om vem som har rätt att ta upp svåra frågor som berör samerna. Tillkommer denna rätt samerna själva, forskarna eller institutionerna? Och tillkommer den finska eller samiska forskare och institutioner? En intervjuad sade att talar man om problemen kan det också ses som stämpling av samerna, framför allt om den som tar upp saken är finne. •

Samerna i Finland

Samerna är den enda etniska gruppen inom Europeiska unionens område som betraktas som ursprungsfolk. Samerna är också en minoritet som är bosatt i fyra länder med ett eget språk och egen kultur.

Geografiskt fördelar sig samerna så att i Norge bor cirka 40 000–45 000, i Sverige 15 000–25 000, i Finland cirka 9 300 i Ryssland cirka 2 000 samer. Samernas traditionella bosättningsområden sträcker sig från mellersta Norge och Sverige över nordligaste Finland till Kolahalvön i Ryssland.

I Finland omfattar sameområdet Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner i sin helhet samt norra delen av Sodankylä kommun, Vuotsoområdet. Området omfattar 35 000 kvadratkilometer. I området ingår ett särskilt skolområde för de skoltsamer som flyttade till Finland efter andra världskriget.

BARNOMBUDSMANNENS SLUTSATSER

- Samiska föräldrar behöver stöd för fostran samt närvaro i sina barns liv. Föräldrarna har inte kunnat använda samiska i skolan i sin egen barndom. Många av dem har negativa erfarenheter av att bo på internat långt från hemmet.
- Missbrukararbetet för att minska föräldrarnas alkoholbruk borde utökas i sameområdet.
- Den finska, den svenska och den norska staten borde utöka sitt samarbete för att säkerställa fortsatt undervisning på samiska. För detta behövs mera läromedel, fler ämneslärare samt information om samernas historia i studieinnehållet.
- Staten, sametinget och kommunerna borde i samarbete utarbeta en läroplan som beaktar samernas historia och kultur för skolorna i sameområdet.
- I Finland bör göras en nationell utvärdering av undervisningen i samiska språket och kulturen.
- Information om samerna bör ingå i finskspråkiga elevers studier i hela landet. Kunskapen om modern samekultur bör utökas t.ex. genom en informationskampanj.
- Lärarna behöver fortbildning för att förstå den kulturella mångfalden i norr.
- Barn som bor utanför sameområdet bör garanteras rätt till undervisning i samiska språket.
- Sametinget bör förmedla information om sin verksamhet till barn och ungdomar samt inrätta ett ungdomsfullmäktige.
- Det behövs samarbete mellan undervisningsministeriet och sametinget för att stärka det samiska ungdomsarbetet. Kontakter mellan samiska ungdomar och deras skolor kan också upprättas via internet.
- Möjligheter till fritidssysselsättningar och samlingsplatser för unga behövs även utanför kyrkbyarna i sameområdet.
- Samarbetet mellan Finlands, Sveriges och Norges Rundradio bör utökas när det gäller tjänster för samiska barn och ungdomar.

Den samiska befolkningen i Finland är språkligt indelad i tre grupper: nord-, enare- och skoltsamer.

Den geografiskt största språkgruppen är **nordsamiska**, och olika dialekter av den talas av såväl samerna i Teno, Kautokeino och Enontekis som samerna i norra Sverige. Den är också det starkaste skriftspråket. (Lehtola 1997: 10.) Enligt en grov uppskattning finns det ungefär 2 500–3 000 personer som talar nordsamiska i Finland (Sammallahti 2008.)

Enaresamerna är en av de minsta bevarade minoriteterna bland samerna och den enda språkgruppen som bor inom ett enda lands gränser. Enaresamerna uppskattas uppgå till cirka 900. (Lehtola 1997: 64.)

Skoltsamerna hör med avseende på sitt språk och sina traditioner till östsamerna. Ungefär 350

personer talar skoltsamiska som modersmål. Skoltsamerna har nästan helt och hållet varit tvungna att lämna sitt ursprungliga hembygdsområde i Ryssland.

Samerna såsom urfolk har enligt Finlands grundlag rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. De åtnjuter autonomi inom sitt hembygdsområde i frågor som gäller språket och kulturen. För autonomi utser samerna sametinget genom val.

I samiska språklagen bestäms om samernas rätt att använda sitt eget språk (nordsamiska, enaresamiska eller skoltsamiska). De språkliga rättigheterna begränsar sig i huvudsak till kommunal service inom samernas hembygdsområde. ●

Bilagor

**Oona 11 år,
Esbo bildkonstskola**

Barnombudsmannens årsrapport 2008 har illustrerats av elever i Esbo bildkonstskola. Till grund för barnens arbete låg FN:s barnkonvention, som barnen bearbetade i grupper med högtrycksteknik och pressprint-grafik. Syftet med illustrationsarbetet var att få fram barnens egen syn på sina rättigheter och FN-konventionens innehåll.

I Esbo bildkonstskola studerar 1 200 barn och ungdomar på finska och svenska. Eleverna i ålder 5–20 år får grundläggande undervisning i bildkonst enligt den fördjupade kursen på eftermiddagar och kvällar på nio undervisningsställen.

Lärarna är bildkonstlärare och professionella konstnärer. Rektor för skolan är Kajju Haanpää.

Vi tackar alla unga konstnärer som deltagit i arbetet!

Författningar som ligger till grund för barnombudsmannens arbete

Barnombudsmannens primära uppgifter har linjerats upp i lagen om barnombudsmannen (1221/2004). Enligt lagen har barnombudsmannen till uppgift att främja barnens intressen och välfärd och ta tillvara barnens rättigheter på allmän samhällspolitisk nivå och lagstiftningsnivå samt att främja fullgörandet av FN:s konvention om barnens rättigheter. Barnombudsmannen samarbetar med andra myndigheter, sakkunniga, organisationer och andra barnpolitiska aktörer.

Barnombudsmannens arbete bygger på FN:s barnkonvention, som finska staten ratificerade 1991 (FördrS 59–60/1991). Barnombudsmannens bakgrund och uppgifter beskrivs också ingående i motiveringen till regeringens proposition till riksdagen (RP 163/2004). De uppgifter som definieras i lagen bygger på liknande grunder som för barnombudsmännen i Norge och Sverige.

Grunden för barnombudsmannens uppgifter lades av Kommissionen för barnfrågor i Finland (SHM:s arbetsgruppspromemorior 2004:7), som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet. Kommissionens slutrapport Ett Finland för barnen (SHM:s publikationer 2005:6) gav utmärkta grundläggande linjer även för barnombudsmannens arbete.

Barnombudsmannen är en självständig myndighet i anslutning till social- och hälsovårdsministeriets familje- och socialavdelning. Barnombudsmannens byrå finns i Jyväskylä.

Barnombudsmannen kan för att fullgöra sin uppgift på eget initiativ och på begäran avge utlåtanden, rekommendationer, anvisningar och råd för att utveckla beslutfattandet i samhället. Barnombudsmannen kan också låta göra undersökningar och utredningar. Offentlig påverkan och deltagande i samhällsdebatten hör också till barnombudsmannens verksamhetsformer. Påverkan kan vid sidan av det allmänna också rikta sig t.ex. till näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna samt massmedierna.

Barnombudsmannen ska årligen avge en berättelse om sin verksamhet. Verksamhetsberättelsen ska innehålla en bedömning av hur barnens rättigheter tillgodoses samt av utvecklingen av barnens välfärd och brister som upptäckts i lagstiftningen. Barnombudsmannens verksamhetsplan ska innehålla de uppgifterna som prioriteras under året samt hur de hänför sig till verksamheten inom olika förvaltningsområden.

Barnombudsmannen träffar inga avgöranden i fall som gäller ett enskilt barn eller en enskild familj och utövar inte laglighetstillsyn i efterhand i enskilda fall. ●

Lag om barnombudsmannen 21.12.2004/1221

I ENLIGHET MED RIKSDAGENS BESLUT FÖRESKRIVS:

1 § VERKSAMHETSOMRÅDE

För att säkerställa att barnens ställning och rättigheter beaktas i lagstiftningen och i det samhälleliga beslutsfattandet finns en barnombudsman vid social- och hälsovårdsministeriet.

Bestämmelser om behörighetsvillkoren för och utnämningen av barnombudsmannen utfärdas genom förordning av statsrådet.

2 § UPPGIFTER

Barnombudsmannen har till uppgift att främja barnens intressen och ta tillvara barns rättigheter i samarbete med andra myndigheter samt organisationer och övriga liknande aktörer inom sitt verksamhetsområde.

Barnombudsmannen skall

- 1) bedöma hur barnens intressen och rättigheter omsätts i praktiken samt följa barns och ungdomars levnadsförhållanden,
- 2) bevaka lagstiftningen och det samhälleliga beslutsfattandet samt bedöma deras effekter på barns välfärd,
- 3) genom initiativ, råd och anvisningar påverka det samhälleliga beslutsfattandet i frågor som gäller barn och driva på att barnens intressen tillvaratas i samhället,
- 4) upprätthålla kontakter med barn och ungdomar och förmedla deras synpunkter till beslutsfattarna,
- 5) utveckla former för samarbete mellan olika aktörer,
- 6) förmedla information om barnfrågor till barn, till människor som arbetar med barn, till myndigheter och till allmänheten, samt
- 7) på olika sätt främja fullgörandet av den av Förenta Nationernas generalförsamling antagna konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991).

3 § VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH VERKSAMHETSPLAN

Barnombudsmannen skall årligen lämna statsrådet en berättelse om sitt verksamhetsområde samt utarbeta en verksamhetsplan.

Närmare bestämmelser om verksamhetsberättelsen och verksamhetsplanen utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 § DELEGATION

För att främja barns ställning och rättigheter samt myndighetssamarbetet i dessa frågor bistås barnombudsmannen av en delegation. Närmare bestämmelser om tillsättande av delegationen och om dess sammansättning, uppgifter och arbete utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 § BYRÅ

Barnombudsmannen har en byrå, där det inom ramen för statsbudgeten finns ett behövligt antal tjänstemän som är föredragande samt annan personal.

6 § RÄTT ATT FÅ INFORMATION

Barnombudsmannen har rätt att av andra myndigheter avgiftsfritt få den information som behövs för skötseln av ombudsmannens uppgifter, om inte något annat följer av bestämmelserna om sekretess.

7 § NÄRMARE BESTÄMMELSER

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

8 § IKRAFTTRÄDANDE

Denna lag träder i kraft den 1 september 2005.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

RP 163/2004, ShUB 32/2004, RSv 183/2004

Given i Helsingfors den 21 april 2005

Statsrådets förordning om barnombudsmannen

I ENLIGHET MED STATSRÅDETS BESLUT, FATTAT PÅ FÖREDRAGNING FRÅN SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET, FÖRESKRIVS MED STÖD AV LAGEN AV DEN 21 DECEMBER 2004 OM BARNOMBUDSMANNEN (1221/2004):

1 § BEHÖRIGHETSVILLKOR FÖR BARNOMBUDSMANNEN

Behörighetsvillkor för barnombudsmannen är för tjänsten lämplig högre högskoleexamen och god förtrogethet med tjänstens uppgiftsområde.

2 § UTNÄMNING AV BARNOMBUDSMANNEN

Barnombudsmannen utnämns av statsrådet för fem år åt gången. En och samma person kan utnämnas till barnombudsman för högst två perioder.

3 § UTNÄMNING OCH ANSTÄLLNING AV ÖVRIG PERSONAL

Övrig personal vid barnombudsmannens byrå utnämns och anställs av social- och hälsovårdsministeriet på förslag av barnombudsmannen.

4 § VERKSAMHETSBERÄTTELSE OCH VERKSAMHETSPLAN

En årlig verksamhetsberättelse som gäller kalenderåret skall avges till statsrådet före utgången av mars kalenderåret efter verksamhetsåret. Berättelsen skall innehålla en bedömning av hur barnens rättigheter tillgodoses och om hur barnens välfärd och levnadsförhållanden har utvecklats samt om brister som uppdagats i lagstiftningen.

I den årliga verksamhetsplanen skall beskrivas prioriteringsområdena för uppgifterna under varje år och hur de hänför sig till verksamheten inom de olika förvaltningsområdena. Planen skall meddelas statsrådet för kännedom.

5 § TILLSÄTTNING AV DELEGATIONEN OCH DESS SAMMANSÄTTNING

Statsrådet tillsätter barnombudsmannadelegationen på förslag av barnombudsmannen för högst fem år åt gången. Delegationen har en ordförande, en vice ordförande och högst 14 andra medlemmar, som var och en har en personlig suppleant.

Barnombudsmannen är ordförande för delegationen. I delegationen skall sakkunskap inom olika förvaltningsområden, sakkunskap på regional och lokal nivå samt sakkunskap hos organisationer och andra motsvarande instanser som har anknytning till delegationens verksamhetsområde vara företrädde.

Om vice ordföranden för delegationen, någon annan medlem eller en suppleant avgår under mandatperioden,

förordnar social- och hälsovårdsministeriet i hans eller hennes ställe en person som representerar samma instans för den återstående mandatperioden.

6 § DELEGATIONENS UPPGIFTER

Barnombudsmannadelegationen skall bistå barnombudsmannen med att

- 1) lägga fram förslag och ge utlåtanden om främjandet av barnens ställning och rättigheter,
- 2) främja samarbetet mellan olika nationella och internationella aktörer i frågor som gäller barnens ställning och rättigheter,
- 3) bevaka och utvärdera den nationella och internationella utvecklingen i frågor som gäller barn,
- 4) stärka barnens ställning i samhället samt verka för att attityderna i samhället utvecklas i en mer positiv riktning när det gäller barn och att inhämtandet av information om barnens ställning och rättigheter främjas,
- 5) sköta övriga eventuella, av barnombudsmannen förelagda frågor, som hör till verksamhetsområdet.

7 § DELEGATIONENS ARBETE

Delegationen kan anställa en sekreterare med uppgiften som bisyssla.

Delegationen sammanträder på kallelse av ordföranden.

Delegationen kan tillsätta utrednings- och arbetsgrupper samt höra sakkunniga.

Till delegationens ordförande, vice ordförande, medlemmar, sekreterare och sakkunniga betalas arvoden och ersättningar i enlighet med social- och hälsovårdsministeriets bestämmelser och anvisningar som gäller kommittéarbete.

8 § ARBETSORDNING

Barnombudsmannen kan vid behov fastställa en arbetsordning för sin byrå.

9 § IKRAFTTRÄDANDE

Denna förordning träder i kraft den 1 september 2005.

Åtgärder som verkställigheten av förordningen förutsätter får vidtas innan förordningen träder i kraft.

Helsingfors den 21 april 2005

Omsorgsminister Liisa Hyssälä
Jurist Virpi Kölhi

Barnombudsmannadelegationen under mandatperioden 1.9.2006 – 31.5.2011

Ordförande

Maria Kaisa Aula, barnombudsman, SHM

Vice ordförande

Kari Ilmonen, direktör, SHM

Medlemmar (ersättare inom parentes)

Pekka Järvinen, regeringsråd, SHM

(Olli Kerola, biträdande avdelningschef, SHM)

Sofie From-Emmesberger, chef för enheten, UM
(Camilla Busck-Nielsen, lagstiftningssekreterare, UM)

Markku Helin, lagstiftningsråd, JM
(Maarit Leppänen, specialsakkunnig, JM)

Mikko Lampikoski, polisinspektör, IM
(Anne-Marie Välikangas, konsultativ tjänsteman, FM)

Olli Saarela, direktör, UVM
(Hannu Tolonen, överinspektör, UVM)

Eeva-Riitta Pirhonen, direktör, UVM
(Anne Mikander, överinspektör, UVM)

Anna-Liisa Tarvainen, regeringsråd, KM
(Juha Valtonen, överingenjör, KM)

Leena Alanen, professor, Jyväskylä universitet
(Anja Riitta Lahikainen, professor, Tammerfors universitet)

Eeva Kuuskoski, generalsekreterare, social- och
hälsoorganisationernas samarbetsförening SAF
(Hanna Markkula-Kivisilta, generalsekreterare,
Rädda Barnen rf)

Jukka Tahvanainen, generalsekreterare, Allians
(Teemu Japissou, generalsekreterare, Ung i Finland rf)

Marja-Leena Toivanen, direktör, Kyrkostyrelsen
(Kalevi Virtanen, generalsekreterare,
Ev.lut. lapsityön keskus)

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma,
vice verkställande direktör, Finlands Kommunförbund
(Taru Kuosmanen, beställningschef, Tammerfors stad)

Anneli Taina, landshövding, länsstyrelsen i Södra Finlands län
(Matti Kaivosoja, MD, överläkare,
Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt)

Pentti Arajärvi, doktor, Centralförbundet för barnskydd
(Elisabet Hakkola, verksamhetsledare,
Barnavårdsföreningen i Finland,
Centralförbundet för barnskydd)

Permanent sakkunniga

Riitta Haverinen, direktör för resultatområdet, Stakes

Anneli Pouta, överläkare, Folkhälsoinstitutet

Matti Paloheimo, direktör, Statens filmgranskningsbyrå

Anja Peltonen, direktör, Konsumentverket

Marjukka Lasola, forskningsdirektör,
Rättspolitiska forskningsinstitutet

Esa Rantanen, konstsekreterare,
Centralkommissionen för konst

Irmeli Halinen, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Anne Alitolppa-Niitamo,
chef för mångkulturella ärenden, Väestöliitto

Sirkka Rousu, ledande projektchef,
Finlands Kommunförbund

Mirjam Kalland, generalsekreterare,
Mannerheims Barnskyddsförbund

Inka Hetemäki, programdirektör, Finska UNICEF

Marjatta Lanning, professor, Barnläkarföreningen i Finland

Hannele Sauli, specialforskare, Statistikcentralen

Johanna Suurpää, minoritetsombudsman

Marjaana Pelkonen, överinspektör, SHM

Sekreterare

Johanna Aalto, jurist, Barnombudsmannens byrå
(1.8.–31.12.2007 tf jurist Päivi Gynter)

Auli Paavola, projektchef,
Centralförbundet för barnskydd

Pirkko-Liisa Rautio, avdelningssekreterare,
Barnombudsmannens byrå

År 2008 har delegationens sammansättning förändrats. År 2007 var vice ordförande för delegationen kanslichef Kari Välimäki (SHM) och ordinarie medlemmar medicinalrådet Risto Pomoell (SHM), chefen för enheten Johanna Suurpää (UM) och konsultative tjänstemannen Anne-Marie Välikangas (SM). Ersättare var regeringsrådet Leena Lehtonen (IM) och specialrådgivare Satu Heikkinen (UVM).

Det centrala innehållet i FN:s barnkonvention

De mänskliga rättigheterna gäller alla oavsett ålder. FN:s konvention om barnets rättigheter kom till för att trygga barnets särskilda behov och intressen. Konventionen gäller alla under 18 år.

Konventionen om barnets rättigheter antogs av Förenta nationernas generalförsamling år 1989. Alla länder i världen med undantag för två har ratificerat konventionen. Finland gjorde det år 1991. I Finland är konventionen förpliktande särskilt för staten och kommunerna. Den förpliktar också barnens föräldrar och övriga vuxna.

Barnets rättigheter är vuxnas skyldigheter. I alla sina åtgärder och beslut som rör barn ska myndigheterna bedöma vilka följderna blir för barnet, beakta barnets bästa och lyssna på dess åsikt.

Föräldrar och vårdnadshavare har det primära ansvaret för barnets vård och fostran. De har rätt att få stöd, handledning och rådgivning för denna uppgift. Om föräldrarna eller vårdnadshavarna trots stödet inte kan se till att barnet har det bra, ska staten genom en placering på fosterhem, barnhem eller genom adoption garantera att barnet får god vård.

FN:s kommitté för barnets rättigheter följer upp hur konventionen efterlevs och hur man slår vakt om barnets rättigheter. Varje land som ratificerat konventionen ska vart femte år rapportera om hur man avancerat i bevakandet av barnets rättigheter. Utgående från rapporterna presenterar kommittén sina farhågor och rekommendationer för respektive land. I Finland ansvarar utrikesministeriet för rapporteringen.

Innehållet i konventionen kan sammanfattas i tre olika teman: barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad (*protection*), tillräcklig andel av samhällets resurser (*provision*) samt rätt att med beaktande av ålder och mognad delta i beslutsfattande som gäller dem själva (*participation*). ●

KONVENTIONEN HAR FYRA VIKTIGA HUVUDPRINCIPER:

- Alla barn är jämlika.
- Barnets bästa prioriteras vid allt beslutsfattande.
- Barnet har rätt till ett gott liv.
- Barnets åsikter ska beaktas.

FN:s konvention om barnets rättigheter gäller alla under 18 år

Barnkonvention i korthet

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska förverkliga de rättigheter som fastställs i barnkonventionen.
5. Staterna ska respektera föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar, rättigheter och skyldigheter i anslutning till barnets fostran.
6. Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.
7. Barnet ska registreras omedelbart efter födseln. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt att veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdat av dem.
8. Ett barn har rätt att behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.
9. Ett barn har grundläggande rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han/hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och dess föräldrar har kommit att bo i olika länder, är det statens plikt att i positiv anda och utan dröjsmål behandla en ansökan om familjeåterförening.
11. Staten ska hindra olovligt bortförande av ett barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
13. För att uttrycka sina åsikter har barnet rätt att fritt söka, ta emot och sprida information och tankar, förutsatt att detta inte kränker andras rättigheter.
14. Barnet har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Den vägledning föräldrarna ger barnet i detta sammanhang ska respekteras.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via massmedier få tillgång till sådan information som är viktigt för dess utveckling och välfärd. Barn ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan.
18. Föräldrarna har det primära och gemensamma ansvaret för barnets fostran. De har rätt att få stöd i sin uppgift. Föräldrarna ska fungera i enlighet med barnets bästa. Staten bör se till att dagvårds- och barnskyddstjänster står till buds.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt till särskilt skydd och stöd. I sådana fall ska man beakta kontinuiteten i barnets fostran, och ta hänsyn till barnets etniska, religiösa och språkliga bakgrund.
21. Adoption kan komma i fråga om det ur barnets synvinkel är det bästa alternativet.

**OM DU MÄRKER ATT DINA
RÄTTIGHETER IGNORERAS,
KAN DU DISKUTERA
SAKEN MED BLA.
FÖRÄLDRAR, LÄRARE OCH
HÄLSOVÅRDARE,
MED EN SKOLKURATOR
ELLER NÅGON ANNAN
PÅLITLIG VUXEN.**

22. Ett flyktningbarn har rätt att få den särskilda omsorg han/hon behöver.
23. Ett handikappat barn ska ges bästa tänkbara vård och hjälp som främjar dess självförtroende och delaktighet.
24. Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver. Mammor ska garanteras lämplig hälso- och sjukvård.
25. Ett barn som placerats utanför sitt födelsehem har rätt till regelbunden översyn av grunderna för sin omvårdnad och placering.
26. Ett barn har rätt till social trygghet.
27. Ett barn har rätt till den levnadsstandard som behövs för dess utveckling.
28. Ett barn har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehandledning på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.
29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets eget språk och egna kultur, ansvarsfullt medborgarskap, tolerans, jämställdhet mellan könen och hänsyn till miljön.
30. Ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.
31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.
32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.
33. Ett barn ska skyddas från narkotika och olaglig narkotikahandel.
34. Ett barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande.
35. Staterna ska förhindra handel med barn.
36. Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande som kan skada dess hälsa och utveckling.
37. Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym eller förnedrande bestraffning. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg, och även då ska man beakta barnets åldersrelaterade behov.
38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.*
39. Ett barn som utsatts för någon form av utnyttjande bör få hjälp till rehabilitering och social återanpassning.
40. Ett barn som brutit mot lagen ska skyddas och barnets rättigheter respekteras.
41. Ifall en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn större rättigheter än vad barnkonventionen gör, ska de nationella lagarna följas.
42. Staten bör se till att alla medborgare är medvetna om barnets rättigheter.
43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.
- 44.–45. Dessa artiklar behandlar beslut om ratificering av och ändringar i konventionen, rapportering om detta samt konventionens övriga giltighet.

* Åldersgränsen i tilläggsprotokollet har höjts från 15 till 18.

**EN OAVKORTAD VERSION
AV DEN EXAKTA KONVENTIONSTEXTEN
HITTAR DU PÅ WEBBPLAATSEN
WWW.BARNOMBUDSMAN.FI**

Barnombudsmannens byrås personal

På barnombudsmannens byrå arbetar förutom barnombudsmannen (på bilden från vänster): deltidanställda byråsekreterare Taru Koljonen, avdelningssekreterare Pirkko-Liisa Rautio, överinspektör Anne Hujala, sekreterare för barnombudsman-nadelegationen (deltid) Auli Paavola samt överinspektör Päivi Tuononen. På bilden saknas jurist Johanna Aalto. Vikarie för Päivi Tuononen från och med oktober 2008 är Elina Nivala. Ytterligare information om medarbetarnas ansvarsområden finns på webbplatsen www.barnombudsman.fi.

Barnombudsmannens byrå är en självständig enhet i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Byrån finns i Jyväskylä i ämbetshuset Wanha lääni på adressen Cygnaeuksenkatu 1 b, 3 vån. Byråns anslag ingår i social- och hälsovårdsministeriets omkostnader i statsbudgeten. Under år 2007 användes 387 000 euro till barnombudsmannens omkostnader, varav till löner ungefär 210 000 euro och till övriga utgifter 177 000 euro. Byrån köper särskilt kommunikationstjänster utifrån.

Barnombudsmannen avger årligen till statsrådet en berättelse där barnombudsmannen bedömer hur barnens välfärd utvecklats och barnens rättigheter tillgodosetts. Huvudtemat för årsrapporten 2008 är barnens rätt att delta, påverka och bli hörda. Den första delen i årsrapporten berättar om verksamheten vid barnombudsmannens byrå 2007.

Barnombudsmannens främjar tillgodoseendet av barnens intresse och rättigheter i samarbete med olika intressentgrupper. Barnombudsmannens bedömer barns och ungdomars välfärd samt tar initiativ till att påverka samhällspolitiken. Till uppgifterna hör att förmedla barns och ungdomars åsikter till beslutsfattarna. Arbetet bygger på FN:s barnkonvention. Barnombudsmannen arbetar i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet och barnombudsmannens byrå finns i Jyväskylä.

Det här är den förkortade svenskspråkiga upplagen av årsrapporten som i helhet har publicerats på finska.

Barnombudsmannens byrå
PB 41 (Cygnaeuksenkatu 1)
40101 Jyväskylä
Fax (014) 337 4248
Telefon (09) 16001
barnombudsman@stm.fi
www.barnombudsman.fi

Social- och hälsovårdsministeriet
Sjötullsgatan 8, Helsingfors
PB 33, 00023 Statsrådet
Fax (09) 160 74126
Telefon (09) 16001
www.stm.fi/publikationer